

I 568/a

1988 MAR 7

1/1

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1987

27.évf.

4

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR BUDAPEST

CONTENTS AND SUMMARIES IN ENGLISH
СОДЕРЖАНИЕ И РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ.

A Z
ORVOSI KÖNYVTÁROS

Medical Librarian
Медицинский Библиотекаръ

1987

27.évf.

4.szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR
Budapest

Felelős szerkesztő: dr. FEDINECZ Sándor
Szerkesztő: dr. Benda Mária
Szerkesztőség: Országos Orvostudományi Információs
Intézet és Könyvtár
Budapest, VIII., Szentkirályi u.21.
Tel: 343-789

Számunk munkatársai: dr. Daniel BEZSONOFF, a Centre de recherche du Service de Santé des Armées Service de documentation igazgatója, Clamart, Franciaország; Ilana PELED, A Henry and Grete Abrahams egyetemi könyvtár vezetője, Tel-Aviv, Izrael; Ritva SIEVÄNEN-ALLEN, a helsinki központi orvostudományi könyvtár vezetője, Finnország; dr. KOLTAY Tibor, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár tudományos munkatársa, Budapest; dr. RÓZSA Györgyné dr VASAS Livia, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Könyvtárának helyettes igazgatója, Budapest.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: dr. Fedinecz Sándor

Készült: az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Sokszorosító Osztályán

Felelős vezető: Selmecsi Nándor

Pld.szám: 300 8/5 1987.

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S
az Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
T á j é k o z t a t ó j a

XX

1987.

27. évfolyam

4. szám

XX

T a r t a l o m

oldal

K ü l f ö l d i o r v o s i k ö n y v t á r o s o k
í r j á k

- Daniel BEZSONOFF: La recherche bibliographique informatisée
en médecine et en recherche biomédicale. 270.
- Daniel BEZSONOFF: Az orvostudományi és az orvosi-biológiai
irodalomkutatás. 281.
- Ilana PELED: The Henry and Grete Abrahams Library of Life
Sciences and Medicine. Library Profile 294.
- Ilana PELED: A "Henry és Grete Abrahams" orvosi-biológiai
könyvtár 300.
- Ritva SIEVÄNEN-ALLEN: Az európai orvosi könyvtárak együttműkö-
déséről. 306.

K ö n y v t á r o s a i n k í r j á k

- KOLTAY Tibor: A szöveg címe és címzettje 311.

U t i b e s z á m o l ó k

- RÓZSA Györgyné VASAS Livia: A könyvtári-információs szakember-
képzés és az orvosi információ helyzetének néhány vonása
Csehszlovákiában 315.

I

K i t e k i n t é s

Magfolyóiratlista egészségügyi vezetők számára létesített könyvtárakban. Referátum. 319

Egy integrált könyvtári rendszer kiválasztása és működésbe helyezése az Egészségügyi Világszervezet genfi könyvtárában
Referátum. 322

Könyvtári tudnivalók oktatása orvostanhallgatóknak. Referátum. . . 332

K ö n y v i s m e r t e t é s

Sickle-cell anemia and thalassemia 341

K ö z l e m é n y e k - H í r e k 343

M E D I C A L L I B R A R I A N
b u l l e t i n o f t h e
National Medical Science Information Institute and Library
(Budapest, Hungary)

1987

Volume 27

Number 4

C O N T E N T S

F o r e i g n l i b r a r i a n s r e p o r t

- Daniel BEZSONOFF: Medical and medico-biological information
retrieval 270
- Ilana PELED: The Henry and Grete Abrahams Library of Life
Sciences and Medicine 294
- Ritva SIEVÄNEN-ALLEN: About the cooperation between the European
medical libraries 306

O u r l i b r a r i a n s w r i t e

- Tibor KOLTAY: Title and addressee of the text 311

T r a v e l r e p o r t

- Livia VASAS RÓZSA: Some features of the librarian-information
scientist training and medical information
in Czechoslovakia 315

O u t l o o k

- Core list of periodicals for health-care management libraries.
Abstract 319
- Selecting and implementing an integrated library system for the
WHO library in Geneva. Abstract. 322
- Library instruction for medical students. Abstract 332

Book review

Sickle-cell anemia and thalassemia 341

Announcements - News 343

AZ ORVOSI KÖNYVTÁ-
RASOK ELVESZTETTÉK
ÍRÓI VÉNAJUKAT

МЕДИЦИНСКИЙ БИБЛИОТЕКАРЬ

Бюллетень

Центрального института медицинской информации

1987 г.

Год издания 27-й

СОДЕРЖАНИЕ

З а р у б е ж н ы е м е д и ц и н с к и е б и б л и о т е к а р и п и ш у т

- Даниель БЕЖОНОФФ: О медицинском и медико-биологическом поиске
литературы 270.
- Илана ПЕЛЕД: Медико-биологическая библиотека им. Генри и Грете
Айбрахамс 294.
- Ритва СИЗВАНЕН-АЛЛЕН: О сотрудничестве между европейскими
медицинскими библиотеками. 306.

Н а ш и б и б л и о т е к а р и п и ш у т

- Тибор КОЛТАИ: Заглавие и адресат текста. 311.

О к о м а н д и р о в к а х

- Ливия РОХА: Некоторые характеристики медицинской информации
и подготовки библиотекарей-информационных специалистов в
Чехословакии 315.

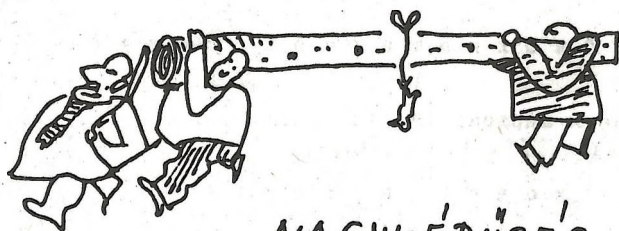
Г о р и з о н т

- Лист ядерных журналов в библиотеках для руководителей здравоохра-
нения. Реферат 319.
- Выбор и ввод в действие интегрированной библиотечной системы в
библиотеке ВООЗ, в г. Женеве. Реферат 322.
- Библиотечная подготовка студентов медицинских вузов. Реферат . . 332.

Р е ц е н з и я

Sickle-cell anemia and thalassemia 341.

С о о б щ е н и я - и з в е с т и я 343

NAGYKÉPŰSÉG

XX

K ü l f ö l d i o r v o s i k ö n y v t á r o s o k
i r j á k

XX

**LA RECHERCHE BIBLIOGRAPHIQUE INFORMATISÉE
EN MEDECINE ET EN RECHERCHE BIOMEDICALE**

Dr Daniel BEZBONOFF

Centre de recherche du Service de Santé des Armées

Service de Documentation

92141 CLAMART

Abstract :

An experience of thirteen years (3000 searches in Medline, half in clinic medicine and half in research) following a double training in medicine (ten years of general practice) and informatics, allows me to understand the reasons why on line bibliographic searches are under-used. New technologies will not improve that situation but organization efforts to access to them.

Bibliographic method is only a tool for the written information communication but it is hard to use because of medical language difficulty, the great amount of publications and size of bibliographic files. Authentic data are stored up into data banks which are easier to use but they play second fiddle to broadcast new knowledge by comparison with the study of publications. Bibliographic research by the end user is possible for information only or popularization but not for routine and complete manner which needs medical information professionals.

There are a lot of resources (though insufficient in family practice as in masses medicine) : MEDLINE, BIOBIS, etc ...

These files (called, by mistake, data bases) are accessible through vendors. In France there are TELESYSTEMES - QUESTEL (PASCAL, MEDLINE, CAS), DATA - STAR via G- CAM (MEDLINE, CANCERLIT, EXCERPTA MEDICA, BIOSIS, PSYCINFO, CAS, ...) and the others (NLM, ESA, DIALOG, etc ...). On line searches are cheaper than other products like catalogues or journals.

I. PLACE ET ROLE DE LA RECHERCHE BIBLIOGRAPHIQUE DANS LA TRANSMISSION DES NOUVELLES CONNAISSANCES SCIENTIFIQUES

1. Les trois voies de la communication : orale, écrite, audiovisuelle.

Pour la transmission des nouvelles connaissances médicales, la voie orale (cours, conférences, entretiens interpersonnels ...) reste la plus utilisée pour l'information initiale mais non pour l'assimilation ultime qui réclame l'étude des textes. Ses formes modernes (radio, téléphone) confortent ce rôle sans aller au delà.

La voie écrite reste la plus solide, que le support soit le papier, une microfiche ou un écran de visualisation à partir des mémoires électroniques. Celles-ci ne supprimeront pas l'édition sur papier : les mots défilent si vite sur l'écran que le premier soin du lecteur est d'en faire un tirage.

Les écrits scientifiques qui ne sont pas publiés représentent une masse de volume incertain et d'accès difficile (cours, thèses, rapports à diffusion limitée, travaux universitaires, ébauches, etc ...) Les publications sont classées en ouvrages isolés et en publications en série (essentiellement les revues), avec le cas intermédiaire des séries à périodicité longue (de semestrielle à pluriannuelle) qui sont reliées comme les livres.

La très moderne voie audiovisuelle complète les moyens de diffusion des connaissances sans être la panacée des Bésotiens : pour apprendre il faut étudier, recréer dans sa tête les raisonnements des créateurs d'information pour en retenir l'essentiel. Le savoir ne peut pas être acquis sans effort, l'audiovisuel qui gave l'esprit à sens unique n'est qu'un moyen, inférieur aux échanges verbaux et à l'étude des textes scientifiques de qualité.

2. Les trois niveaux de la communication écrite

La communication de l'information scientifique écrite comporte trois niveaux entièrement distincts :

- accès au document intégral dans une bibliothèque
- détection des textes pertinents par recherche de leur notice bibliographique
- lecture de l'information ponctuelle définie dans une banque de données.

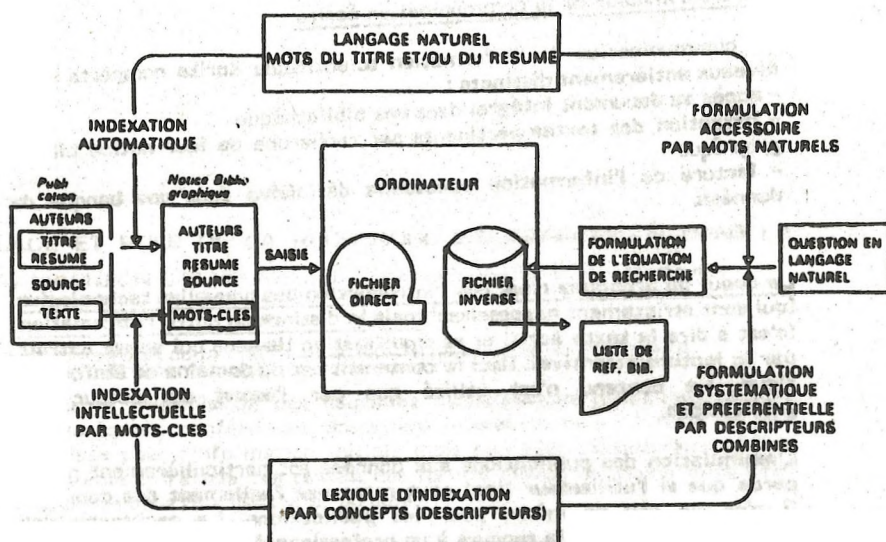
Le cœur du problème n'est pas l'introduction des nouvelles technologies (qui sont strictement nécessaires) mais la distinction entre l'information (c'est à dire le texte écrit) et sa signification (le sens qui en est extrait par la lecture attentive). Seul le contenu est du domaine de l'informa-
tique. Le contenu n'est utilisé que par l'esprit du lecteur des publications.

L'assimilation des publications aux données est particulièrement grave parce que si l'utilisateur final peut retrouver facilement des données, il n'en va pas de même pour les publications. La recherche des publications réclame le recours à un professionnel de la documentation, qualifié en langage biomédical.

3. Schéma du signalement bibliographique des publications

La méthode bibliographique a été développée au XIXe siècle parallèlement à l'inflation des publications "primaires". Il y a aujourd'hui environ douze mille revues biomédicales. La mémoire électronique de la National Library of Medicine (qui élabore l'ensemble INDEX MEDICUS MEDLINE et vingt autres fichiers) contient dix millions de références.

NATURAL LANGUAGE (i.e. BIOMEDICAL LANGUAGE)

CONTROLLED LANGUAGE (e.g. MeSH for MEDLINE)

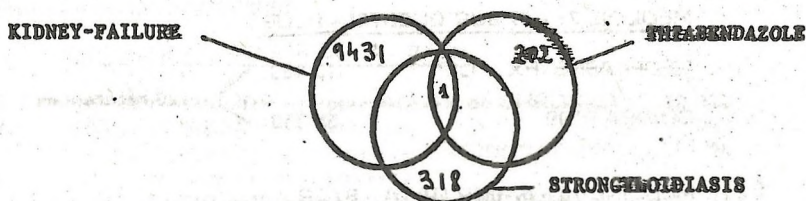
La recherche bibliographique exige deux compétences : la connaissance du langage (ici celui de la médecine) et celle des techniques documentaires (règles d'indexation par mots clés et logiciels d'interrogation). Cela revient à dire qu'une recherche sérieuse doit être le résultat du dialogue entre le praticien et le formulateur professionnel de la documentation. Une recherche superficielle peut être faite, à titre d'initiation ou de promotion, par l'utilisateur final qui dispose cependant de moyens plus adéquats pour se tenir informé (journaux professionnels comme le *Quotidien du médecin* ou *Tonus*, réunions de F M C, émissions de télévision médicale, abonnement à une ou deux revues, ...)

4. Intérêt de la recherche bibliographique en ligne

La recherche bibliographique peut être manuelle dans les répertoires bibliographiques comme l'Index Medicus (et doit être enseignée aux étudiants pour les sensibiliser à l'importance de la littérature médicale) ou être confiée à un centre de documentation (par exemple un thème délimité peut être systématiquement interrogé tous les mois), mais l'avenir est à la décentralisation de la documentation. Chaque université et hôpital doté d'une bibliothèque doit y créer un service de recherche bibliographique pour faciliter les demandes et accélérer les réponses.

La puissance de la documentation informatisée s'impose d'évidence dans l'exemple de la recherche faite pour un néphrologue qui avait à traiter une maladie atteinte d'une anguillulose sévère et d'une grave insuffisance rénale. Pouvait-on, dans ce cas très rare, utiliser le thiabendazole qui est l'anthelminthique le plus actif mais qui doit être soupçonné de toxicité rénale ? En une minute, l'ordinateur a trouvé dans Medline un article publié en 1980 dans une revue de Birmingham (en Alabama) !

MEDLINE 80-88 SUR DATA-BASE

- I - AU LEAPMAN - S-B et al.
TI STRONGYLOIDES STERCORALIS IN CHRONIC RENAL
FAILURE : SAFE THERAPY WITH THIABENDAZOLE
80 SOUTH-MED-J 1980 OCT, VOL: 73 (10) P: 1480-2,ISSN: 0038 4348
AB ... We conclude that thiabendazole, in the usual recommended
dose of 25 mg/kg twice daily, given to patients with compro-
mised renal function is reasonable and safe.

II. PRATIQUE DE LA RECHERCHE BIBLIOGRAPHIQUE EN LIGNE

1. Le matériel et le contrat d'utilisation

L'accès aux fichiers réclame peu de moyens :

- un micro-ordinateur ou un terminal documentaire doté d'une imprimante à 30 ou 120 caractères/seconde
- une ligne téléphonique de qualité ordinaire pour accéder au réseau TRANSPAC.
- un modem (qui peut être incorporé au terminal).

Les contrats d'utilisation souscrits auprès des serveurs sont peu contraignants puisqu'il n'est pas prévu de seuil minimal d'interrogation.

2. Le savoir-faire

A- Connaître le logiciel d'interrogation de chaque serveur utilisé

J'ai commencé il y a dix ans à interroger MEDLINE avec le logiciel ELHILL de la NLM (m'initiant aussi aux logiciels ORBIT, de BDC, et DIALOG pour interroger les autres fichiers médicaux diffusés par ces serveurs), je suis passé en 1985 sur BRS de DATA-STAR (qui donne l'accès à tous les fichiers biomédicaux, exceptés PASCAL et TOXLINE) et en juin 1987 sur QUESTEL-PLUS.

Un logiciel s'apprend en quelques jours de stage, prolongés par la pratique quotidienne.

Deux exemples montreront la simplicité de leur emploi dès lors que l'on connaît l'organisation des fichiers.

a. Quelles sont les tumeurs chimio-induites chez le cobaye ? La recherche serait interminable dans l'Index Medicus, alors qu'elle est faite en moins d'une minute dans Medline :

MEDLINE 71 - 87 SUR QUESTEL- PLUS

NEOPLASMS PX / CIP	10 483	} 120 références
GUINEA PIGS	58 559	

b- MEDLINE 75 - 87 SUR DATA - STAR

KIDNEY-FAILURE- s	20 044	} 1 référence
THIABENDAZOLE.DE.	517	
STRONGYLOIDIASIS.DE.	638	

La recherche par l'utilisateur final est possible avec un logiciel "intelligent" ou "convivial" comme SCIMATE, PAPERCHASE (qui est expérimenté à Boston en médecine hospitalière) ou celui de QUESTEL, qui permettra l'interrogation de PASCAL et MEDLINE sur minitel. Le logiciel QUESTELPLUS comme le lexique MeSH sont des outils trop puissants pour les amateurs.

B - Connaître le lexique de mots clefs et l'organisation de chacun des fichiers interrogés.

Le langage naturel (mots du titre et /ou du résumé) n'a pas tenu les promesses annoncées par les informaticiens : son rôle est resté secondaire (ce qui minimise le rôle du demandeur, meilleur connaisseur du domaine scientifique exploré).

Ainsi, l'interrogation en langage naturel de CANCERLIT jusqu'en 1980 a été complétée par l'indexation des documents avec le MeSH (ce qui a entraîné la faillite du fichier CANCERNET de l'Institut Gustave Roussy, qui était seul en cancérologie à posséder un thesaurus remarquable).

La synonymie et la polysémie sont trop florissantes en médecine pour qu'il soit possible d'éviter le classement de chaque notice sous 2 à 8 descripteurs majeurs qui nomment les concepts étudiés (en plus, 5 à 20 descripteurs mineurs et une dizaine de qualificatifs permettent de classer dans Medline toutes les notices de manière fine et homogène).

La question : insuffisance rénale et imagerie médicale, semble monstrueuse et reste impossible en langage naturel (le vocable IMAGERY n'apparaissant jamais dans le titre des articles). Elle est en réalité facile dès lors que l'on a compris que l'imagerie concerne l'aspect diagnostique (très facile à atteindre en interrogeant la seule sous catégorie DIAGNOSIS)

MEDLINE 75 - 87 SUR DATA - STAR

1	KIDNEY-FAILURE - 8 (pour ACUTE ou CHRONIC)	19-243
2	KIDNEY-FAILURE - 8 WITH DI	742
	2 AND EI-818 # (45 termes pour RADIOGRAPHY dont UROGRAPHY)	34
	2 AND EI-947 # (3 termes pour ECHOGRAPHY)	23
	2 AND EI-888 (NUCLEAR MAGNETIC RESONANCE)	11
	2 AND EI-289.702 # (13 termes majeurs pour RADIONUCLIDE IMAGING)	20

La formulation dans EXCERPTA MEDICA, inutile parce que la réponse de MEDLINE est satisfaisante, eut été totalement différente. Chaque producteur de fichiers édite (chaque année) les lexiques et de volumineux manuels d'utilisation qu'il faut bien connaître pour utiliser le système à son meilleur rendement.

C - Apprendre le maniement des nouvelles technologies.

Cet impératif majeur et évident ne doit pas faire passer au second plan la méthode bibliographique qui reste l'essentiel dans le métier de la communication de l'information scientifique.

3. Le dialogue avec l'utilisateur final

L'utilisateur final apporte au formulateur intermédiaire la connaissance des termes spécialisés et il faut surtout obtenir de lui l'expression explicite du thème qu'il recherche. Beaucoup d'utilisateurs restent dans le vague, certains ne savent pas ce qu'ils veulent chercher. Les exemples ci-dessous montreront que les précisions dans les demandes ne sont jamais superflues, que le langage médical diffère du langage courant comme du langage documentaire et qu'il convient de bien préparer les équations de recherche avant de passer au terminal.

a - "Le paludisme perniciosus" semble une question trop vaste, à étudier dans un traité plutôt que dans les articles de revues. En étant méthodique on obtient un excellent résultat :

MEDLINE 71 - 87 SUR QUESTEL-PLUS

- 1 - MALARIA /P 5.691 articles dans les 3200 revues de Medline possèdent ce descripteur majeur.
- 2 - /TI PERNICIOUS 560
1 ET 2 16 références dont la moitié ont le mot CEREBRAL dans le titre.
Le paludisme perniciosus est nommé CEREBRAL MALARIA en anglais.
- 3 - /TI CEREBRAL 26.779
1 ET 3 121 (toutes différentes des 16 ci-dessus)
- 4 - NEUROLOGIC MANIFESTATIONS PX /P 77.467
1 ET 4 16 dont 9 nouvelles
soit au total 146 références en 18 ans que l'on éditera en différé sans résumé. Dans ce cas, c'est le mot du titre CEREBRAL qui a permis de trier les articles pertinents.

b - "La survie en milieu hostile."

L'hostilité du milieu et la survie (ou la vie) dans des conditions extrêmes d'environnement sont des concepts difficiles à nommer par quelques mots naturels en anglais. Pour nommer la survie il faut penser à utiliser les mécanismes physiologiques qui la permettent ; l'entrée dans le lexique est adaptation : ADAPTATION PHYSIOLOGICAL (qui englobe : ACCLIMATIZATION, ESTIVATION et HIBERNATION) permet d'obtenir les références pertinentes par intersection avec les ensembles concernant le chaud et le froid qui sont les conditions hostiles les plus fréquentes.

MEDLINE 83 - 87 SUR QUESTEL-PLUS

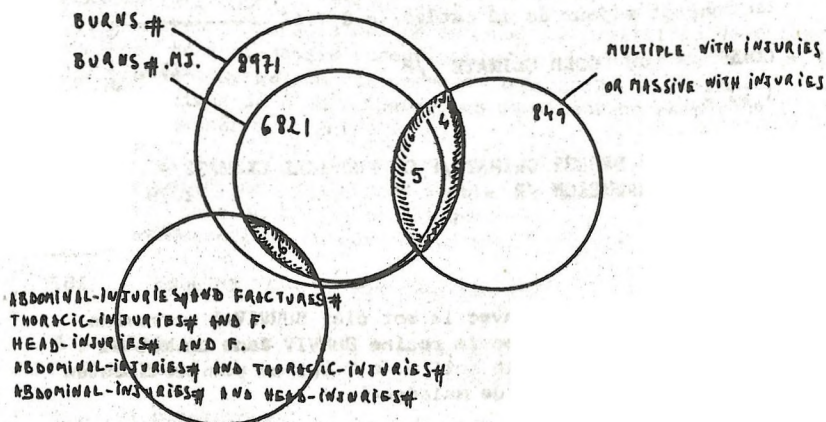
- 1 - ADAPTATION, PHYSIOLOGICAL (ou G 7.62) /EXP 12.752 Avec
un concept majeur de la catégorie G 7.62
- 2 - COLD /P OU COLD CLIMATE /P 1150
1 ET 2 87 → 59
- 3 - HEAT /P OU DESERT CLIMATE/P OU TROPICAL CLIMATE/P
OU HEAT EXHAUSTION /P 2079
1 ET 3 165 → 101
- 157

(L'intersection de 1 avec le mot clef SURVIVAL ne ramène qu'une référence ; avec la racine SURVIV dans un mot du titre on retrouve cette notice et 7 autres non pertinentes -concernent la survie de malades-).

c - " Association de brûlures graves et de polytraumatismes."

Dans le MeSH il n'y a pas de descripteur pour les polytraumatismes. Les racines des mots naturels polytrauma, pluritrauma, (poly et trauma) ne donnent aucune référence. Il faut soit ressortir les articles qui possèdent MULTIPLE (ou MASSIVE) et INJURIES dans la même phrase du résumé ou dans le titre, soit associer les catégories de blessures entre elles et avec la catégorie BURNS (5 combinaisons ramènent 6 articles pertinents et différents des 9 premiers).

POLYTRAUMATISMES ET BRÛLURES
MULTIPLE INJURIES AND BURNS
(MEDLINE 75-86)

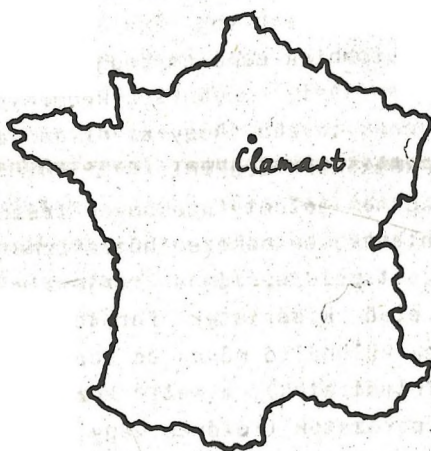

4. Cas particulier de la recherche fondamentale.

Depuis les débuts de la recherche organisée, les chercheurs sont les plus gros consommateurs de publications, qui, dans le sens centrifuge, sont vitales pour leur renommée. Connaisseurs en bibliographie, ils sont souvent des individualistes : dans leur domaine précis, ils assurent souvent par eux-mêmes leur approvisionnement documentaire par échanges avec les collègues, dépouillement de la revue de sommaires Current Contents (série Life sciences : 900 revues) ou celle des revues microfilmées par l'INSERM (550) ou par abonnement à un profil standard ou personnalisé (type ASCATOPICS de l'ISI ou BIOSIS/CAS SELECTS). Cependant les recherches en ligne dans les grands fichiers (3300 revues dans MEDLINE) restent les plus sûres. Un professionnel de la documentation interrogera, par exemple, MEDLINE + PASCAL + BIOSIS ou EMBASE + TOXLINE + CAS. En recherche le langage est totalement hermétique ou non-initié, ce qui renforce l'impératif de la double formation du documentaliste et du dialogue avec l'utilisateur final.

Références.

- 1 - ARCHIMBAUD J. Introduction à la bibliographie dans les sciences biomédicales. Sandoz Editions, 1973, 109 PP.
- 2 - ARSAC J. L'ordinateur, le cerveau : les questions posées par l'intelligence artificielle. L'Homme Futur 1987 ; 7 : 42 - 54.
- 3 - HOROWITZ G.L. et al. Paperchase self-service bibliographic retrieval. JAMA 1983 ; 18 : 2494-9.

AZ ORVOSTUDOMÁNYI ÉS AZ ORVOSI-BIOLÓGIAI
IRODALOMKUTATÁS

dr.Daniel BEZSONOFF
Centre de recherche du Service de Santé des Armées
Service de Documentation
Clamart, Franciaország

I.AZ IRODALOMKUTATÁS HELYE ÉS SZEREPE AZ ÚJ TUDOMÁNYOS
ISMERETEK TOVÁBBÍTÁSÁBAN

1./ A kommunikáció három útja: szóbeli, írásbeli és audiovizuális.

Az új orvostudományi ismeretek továbbításában a szóbeli közlés (tanfolyamok, konferenciák, személyes beszélgetések...) marad a kezdeti informálás leginkább használt módja - de ez nem jelenti a legvégső asszimilációt is, amelyhez a szövegek tanulmányozására is szükség van. Korszerű formái (rádió, telefon) még jobban kiemelik e szerepkört, anélkül azonban, hogy a kérdésbe jobban belemélyednének.

A legmegbízhatóbbnak az írásbeli közlés marad, mert a hordozóanyag a papír, egy mikrofilmlap vagy egy elektronikus memóriákhoz kapcsolódó képernyő. Ez utóbbiak sohasem fogják feleslegessé tenni a papíron történő megjelenítést, ugyanis a képernyőn a szavak olyan nagy sebességgel rohannak tovább, hogy az olvasónak az első gondolja az, hogy egy levonatot készítsen azokról.

A nyomtatásban meg nem jelent tudományos írások egyben bizonytalan terjedelmet jelentenek, és nehezen hozzáférhetők (tanfolyamok, disszertációk, korlátozott példányszámban terjesztett hozzászólások, egyetemi munkák, az első kísérletek formába öntött eredményei, stb...). A közlemények különálló művek és sorozatai kiadványok lehetnek (utóbbiak a folyóiratok); a kettő között vannak a hosszabb időközönként megjelenő sorozatok (féléves vagy több éven át megjelenő kiadványok), melyeket könyv alakban fűznek össze.

Az igen korszerű audiovizuális közlés az ismeretek terjesztésének módszereit összesíti, anélkül azonban, hogy az egyedül üdvöztető módszer lenne: az anyag megértéséhez azt tanulmányozni kell, a lényeg megragadásához az információ létrehozójának gondolkodását saját fejünkben életre kell keltenünk. A tudást erőfeszítés nélkül nem lehet megszerezni; az audiovizuális módszer, amely a tudatot egy adott irányba vezeti, csak egy módszer, egy eljárás, amely a szóbeli közléshez és a "minőségi" tudományos szövegekhez viszonyítva, azoknál alacsonyabbrendű.

2./ Az írásos közlés három szintje.

Az írott tudományos információ közlésének három, egymástól jól elkülönülő szintje ismeretes:

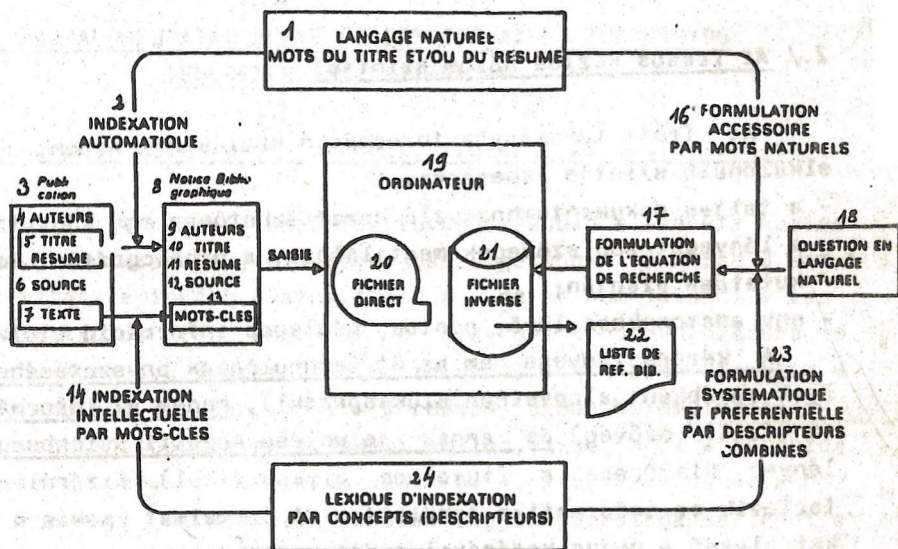
- a teljes dokumentumhoz való hozzáférhetőség egy könyvtárban;
- a lényegre adó szövegek megtalálása, a bibliográfiai leírások kutatása alapján;
- egy adatbankban lévő, pontos, végleges információ elolvasása.

A kérdés lényege nem az új technológiák bevezetésében áll (ame-lyek egyébként alapvetően szükségesek!), hanem az információ (vagyis az írott szöveg) és annak jelentése közötti különbségtételben (a lényeg kiszűrése a figyelmes olvasó által). Kizárólag a tartalom tartozik az informatika területére. A tartalmat csakis a közleményeket olvasó a gondolkodásával tudja hasznosítani.

Az adatközlések asszimilációja rendkívül nehéz, mert ha a végző felhasználó könnyűszerrel meg is találja az adatokat, ugyanez nem mondható el a közleményekről. A publikációk kutatása a dokumentáció terén jártas szakemberhez való fordulást tesz szükségessé, aki az orvosi-biológiai nyelvezetben is járatos.

3./ A közlemények bibliográfiai leírásának vázlata.

A bibliográfiai módszer a 19. században, az elsődleges közlemények inflálódásával párhuzamosan fejlődött ki. Napjainkban mintegy tizenkétezer orvosi-biológiai folyóirat van. A "National Library of Medicine" - amely az INDEX MEDICUS MEDLINE-t és húsz más fájlt dolgoz fel - elektronikus memóriájában tízmillió referenciát tartalmaz.

15 Ellenőrzött nyelv /pl. a MeSh a Medline számára/

TERMÉSZETES NYELV (azaz ORVOSI-BIOLÓGIAI NYELV)

1 - Természetes nyelv, címszó és/vagy összefoglalás; 2 - Automatikus indexkészítés; 3 - Közlemény; 4 - Szerzők; 5 - Cím, összefoglalás; 6 - Források; 7 - Szöveg; 8 - Bibliográfiai leírás- 9 - szerzők; 10 - Cím; 11 - Összefoglalás; 12 - Források; 13 - Kulcsszavak; 14 - Kulcsszavak szerinti intellektuális indexelés; 15 - Rögzítés; 16 - Kiegészítő megfogalmazás természetes szavakkal; 17 - Keresési profil megfogalmazása; 18 - Kérdés feltétele természetes nyelv-

ven; 19 - Számítógép; 20 - Alap file; 21 - Invertált fájl; 22 - Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke; 23 - Rendszerezett és ajánlott kereső profil meghatározás összetett deszkriptorok segítségével; 24 Fogalmak (deszkriptorok) szerinti indexelés szótára; 25 - Ellenőrzött nyelv (pl. MeSH a MEDLINE számára).

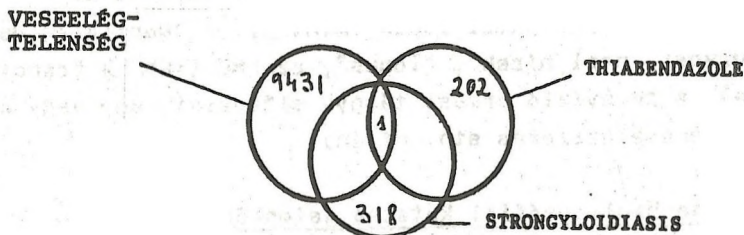
A bibliográfiai kutatásnál kétféle szakismeretre van szükség: a nyelv ismeretére (jelen esetben az orvosi nyelv) és a dokumentációs technika ismeretére (a kulcsszavak szerinti indexkészítés szabályainak, és a lekérdezés szoftverjének az ismerete). Mindezek ismételt felvetik azt, hogy egy alapos keresés a gyakorló orvos és a (keresési profilt) megfogalmazó, a dokumentációs munkában jártas személy párbeszédének eredménye kell, hogy legyen. A végső felhasználó bevezető vagy továbbfejlesztő jelleggel végezhet ugyan felszínes kutatást, hogyha közben informáltságának fenntartásához megfelelő eszközökkel rendelkezik (szakmai lapok, mint pl. a "Quotidien du médecin" (=kb) "Orvosi napi hírek", "Tonus", az FMC (=kb. a Francia Orvosok Társasága), a televízió orvosi tárgyú előadásai, egy vagy két folyóiratra történő előfizetés stb. útján).

4./ Az online bibliográfiai kutatás jelentősége.

A bibliográfiai kutatás lehet manuális, pl. az Index Medicus-hoz hasonló munkákban, (és a hallgatók részére oktatni kell, hogy érzékelhetővé tegyük az orvostudományi irodalom jelentőségét), vagy annak végzésével megbízhatunk egy dokumentációs központot (például egy jól körülhatárolt tárgykörben minden hónapban rendszeres tájékoztatás kérhető), de a jövő a dokumentáció decentralizálása. Minden egyetem és kórház, amelyet egy bizonyos könyvtár lát el információval bibliográfiai kutató szolgálatot is kell, hogy létesítsen az igények kielégítése és a válaszok meggyorsítása végett.

Az információ és a dokumentáció hatását a következő kutatási példán lehet bemutatni. Egy nefrológus súlyos anguillulosisban és súlyos veseelégtelenségben szenvedő beteg kezelését kellett, hogy ellássa. Használhatja-e ebben a rendkívül ritka esetben a thiabendazolt, a leghatásosabb, de feltehetően a vesére toxikus antihelminthicumot? A számítógép egy perc alatt talált a Medline-ben egy Birmingham-ben (Alabama) 1980-ban közzétett cikket!

MEDLINE 80-86 (a Data Star közvetítésével)

1 - LEAPMAN, A. U. et al.: TI Strongyloides stercoralis a krónikus veseelégtelenségénél: Biztonságos kezelés Thiabendazole-lal. SO South-Med-J., 1980, okt., 73. köt. 10.sz., 1400-1402. oldal; ISSN: 0038 4348. Összefogl.: Arra a következtetésre jutottunk, hogy a Thiabendazol, az általában ajánlott 2x25 mg/kg/nap adagolásban, a megállapított veseelégtelenségben szenvedő betegeknél indokolt és biztonságos.

II. AZ ONLINE BIBLIOGRÁFIAI KUTATÁS GYAKORLATA

1./ Az anyag és a felhasználói szerződés.

- A fájlokhoz való hozzáférhetőséghez nincs sok mindenre szükség:
- kell egy mikroszámítógép, vagy egy másodpercenként 30-120 karaktert kiíró nyomtatóval ellátott dokumentációs terminál;
 - kell egy közönséges telefonvonal, a TRANSPAC-kal való összeköttetéshez;
 - kell egy modem (amely a terminálba lehet beépítve).

A szolgáltatóval aláírt felhasználói szerződésnek nincs nagy kényszerítő ereje, mert nem szokták belefoglalni a minimális lekérdezési kötelezettséget.

2./ Útbaigazítás

A./ Az egyes szolgáltatók lekérdezési logikájának a megismerése

Már tíz éve annak, hogy a MEDLINE-t az NLM rendszer ELHILL szoftverje szerint kezdtem el kérdezni (kezdetben az ORBIT, az SDC és a DIALOG szoftverje szerint tettem fel a kérdéseket, hogy a szolgáltatók által tejesztett többi orvosi fájlba kérdezzek rá); 1985-ben a DATA-STAR-ról a BRS-re tértem át (mely a PASCAL és a TOXLINE kivételével minden orvosi-biológiai fájlhoz hozzáférést biztosított), és 1987. júniusában a QUESTEL-PLUS-ra tértem át.

Egy-egy szoftvert néhány napos gyakorlás alatt meg lehet tanulni, s ezt a mindennapi használat révén kell tökéletesíteni.

Használatuk egyszerűségét két példa meg fogja mutatni.

(Első lépésként meg kell ismerni a fájlok szerkesztését)

a./ Melyek a kémiai úton létrejött tumorerő a tengerimalacoknál? A kutatás az Index Medicus-ban végtelenül hosszú lenne, míg a Medline-ban egy percet sem venne igénybe.

MEDLINE 71 - 87 a QUESTEL-PLUS útján

NEOPLAZMÁK PX / CIP 10483
TENGERIMALACOK 56559 > 120 utalás

b./ MEDLINE 75 - 87 a DATA-STAR útján

VESEELÉGTELENSÉG(EK)	20044	} 1 utalás
THIABENDAZOLE.DE.	517	
STRINGYLIDIASIS.DE.	638	

A kutatást a végső felhasználó számára a SCIMATE vagy a PAPER CHASE "intelligens" illetve "konviviális" program (melyet Bostonban a kórházi praktikumban kísérleteztek ki), illetőleg a QUESTEL program teszi lehetővé, mely a PASCAL és a MEDLINE rendszerben minitel (=minitelefonos) útján való lekérdezést tesz lehetővé. A QUESTEL-PLUS szoftver és a MeSH szótár az amatőrök számára túl bonyolultak.

B./ A kulcsszavak szótárának és az egyes fájlok szervezeti felépítésének a megismerése.

A természetes nyelvnek (címszavaknak és/vagy összefoglalásoknak) nincs meg az információt kérő számára a tartalomra utaló ígérete, ezért szerepük csak másodrendű (és ez egyúttal minimalizálja a kérdező szerepét, aki alaposabban ismeri a kutatott tudományos területet).

Ezért 1980-ban a CANCERLIT természetes nyelvű lekérdezését a MeSH dokumentum-indexelési módszerével egészítették ki (ami a Gustave Roussy Intézet CANCErNET fájljának a bukását okozta - ez a fájl rendelkezett a kancerológia területén az egyetlen jelentős tezausszal).

Az orvostudományban a rokonértelműség (szinoníma) és a többértelműség (poliszémia) túlságosan elterjedt, és csaknem lehetetlenné teszi, hogy az egyes kategóriákat 2-6 nagyobb csoportba lehessen besorolni (ezeken belül 5-20 kisebb csoportot és mintegy tíz minősített osztályt is tekintetbe kell venni ahhoz, hogy a Medline minden apróbb és homogén beosztását minősíteni lehessen).

A kérdés: "veseelégtelesség és az orvosi képzelőerő" furcsának tűnik, és a természetes nyelv használatával lehetetlen körülírni (ez a szó, hogy képzelőerő" = IMAGERY, sohasem jelenik meg a cikkek címében). A valóságban azonban könnyűnek bizonyul, ha a "képzelőerő" fogalmán diagnosztikai szempontokat értünk (könnyűszerrel érhetővé válik, ha egyedül a DIAGNÓZIS fogalomra kérdezzük rá).

MEDLINE 75 - 87 a DATA-STAR útján

1 VESEELÉGTELENSÉG(EK)	(AKUT VAGY KRÓNIKUS)	19913
2 VESEELÉGTELENSÉG(EK)	DI szerint	742
2 és EI-818	(45 kifejezés a RADIOGRÁFIA - ezek között UROGRÁFIA területéről)	34
2 és EI-947	(3 kifejezés az ECHOGRÁFIA területéről)	23
2 és EI-688	(MÁGNESES MAGREZONANCIA)	11
2 és EI-289.702	MJ (3 fontosabb kifejezés a RADIONUKLIDOS ERNYŐSZÓRÉS területéről)	20

Az EXCERPTA MEDICÁ-ban szereplő megfogalmazás nem szükséges, mert a MEDLINE válasza kielégítő, de teljesen különbözők. Minden egyes fájlt szerkesztő szakember minden évben megszerkeszti a maga szótárát és terjedelmes felhasználói kézikönyvét. Ezek részletesen ismertetik a rendszer alkalmazását a legjobb teljesítmény elérése érdekében.

C./ Az új technológiák alkalmazásának megismerése

Ez alapvető és nyilvánvaló követelmény, mégsem szabad, hogy háttérbe szorítsa a bibliográfiai módszert, amely a tudományos információ közlésének a lényegét jelenti.

3./ Párbeszéd a végfelhasználóval

A felhasználó a közvetítő szakember számára a szakkifejezéseket szolgáltatja. Alapvetően fontos, hogy a programozó megismerje a kutatott tárgykör pontos, világos és egyértelmű szakkifejezéseit. Sok felhasználó csak általánosságokra szorítkozik, egyesek még azt sem tudják, hogy mit is kívánnak kutatni.

Az előbbi példák azt mutatják, hogy a pontos fogalmazások sohasem feleslegesek, hogy az orvosi nyelv eltér a mindennapi beszédétől - akárcsak a dokumentációs nyelv, és hogy alaposan elő kell készíteni a kutatási profilokat, mielőtt azokat a terminálon megjelentetnénk.

a - A "malaria perniciosa" túlságosan szerteágazó kérdés ahhoz, hogy egyetlen tanulmányban foglalkozzunk vele; inkább néhány folyóirat több cikkét kell felhasználni. Megfelelő módszerességgel kiváló eredményhez jutunk:

MEDLINE 71 - 87 a QUESTEL-PLUS útján

- 1 - MALARIA /P 5.691 cikk a
Medline 3200 folyóiratában, ahol ez a fő címszó szerepel.
- 2 - /TI PERNICIOSA 560
1 és 2 16 utalás
(bibliográfiai adat), melynek a felében a címben a CEREBRALIS szó szerepel.
A "malaria perniciosa"-t angolul MALARIA CEREBRALIS-nak nevezik.
- 3 - /TI CEREBRALIS 26.779
1 és 3 121/teljesen
eltérő a fenti 16-tól/
- 4 - NEUROLÓGIAI MANIFESZTÁCIÓK PX /P 77.467
1 és 4 16, ezek közül 9 új, összesen 146 referátum 18 év alatt, összefoglalás nélkül.
A jelen esetben a CEREBRALIS címszó alapján sikerült a lényegét adó cikkeket kiemelni.
- b - "Túlélés ellenséges környezetben"

Az ellenséges környezetet és a túlélést (vagy az életet) ilyen szélsőséges feltételek között nehéz néhány köznapi angol szóval nevéni nevezni. A "túlélés" elnevezésénél olyan élettani mechanizmusok használatára kell gondolni, melyek azt (t.i. a túlélést) lehetővé teszik. A szótárban "adaptáció" címszó alatt szerepel: ADAPTÁCIÓ, FIZIOLÓGIAI (:a fogalom az AKKLIMATIZÁCIÓ-t, az ESZTIVÁCIÓ-t (nyári álmom alvását) és HIBERNÁCIÓ-t (téli álmom alvását) foglalja magában:); az ide tartozó bibliográfiai adatokat a meleg és a hideg, azaz a két legkedvezőtlenebb tényező metszéspontjánál találjuk meg.

MEDLINE 83 - 87 a QUESTEL-PLUS útján

1 - ADAPTÁCIÓ, FIZIOLÓGIAI (vagy G 7.62) / EXP	12.752, a
G 7.62 fogalommal való szorosabb összefüggés	
2 - HIDEG /P VAGY HIDEG ÉGHAJLAT /P	1.150
1 és 2	87 → 59
3 - MELEG /P VAGY SIVATAGI KLIMA /P VAGY TRÓPUSI ÉG- HAJLAT /P VAGY TIKKASZTÓ MELEG /P	2.079
1 és 3	165 → 101
	157

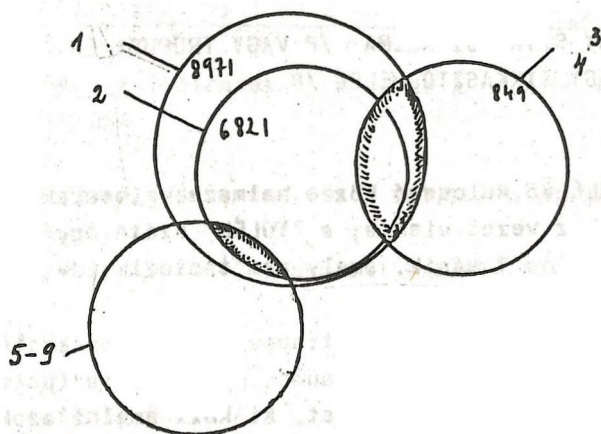
(:Az 1.) és a TÚLÉLÉS kulcsszó közös halmaza - interakciója csak egy irodalmi utaláshoz vezet vissza; a "TÚLÉL" szótó egy cím valamelyik szavában található és 7 másik, amely nem tartozik ide, hanem a beteg túlélésére vonatkoznak.)

c - "Súlyos égés sérülések és politraumatizmusok asszociálása. A természetes szavak szótöve: Politrauma, pluritrauma (pali és trauma) nem adnak semmilyen irodalmi utalást. Ki kell emelni azokat a cikkeket, melyek összefoglalásában vagy a címében a TÖBBSZÖRÖS (= MULTIPLE) vagy NAGYFOKÚ (=MASSIVE) és SÉRÜLÉSEK (= INJURIES) szavak szerepelnek, illetve társítani kell egymással a sérüléseket és az ÉGÉSEK fogalomkörét (5 kombináció 6 ilyen vonatkozású cikkhez, és 9, ettől eltérő közleményhez vezetett.

POLITRAUMATIZMUSOK ÉS ÉGÉSEK

(MEDLINE 75 - 86)

1 - Égések; 2 - Égések és multiplex injuriák; 3 - Multiplex injuriákkal; 4 - Vagy masszív, injuriákkal; 5 - Hasi sérülések és törések; 6 - Mellkastáji sérülések és törések; 7 - Fejsérülések és törések; 8 - Hasi sérülések és mellkastáji sérülések; 9 - Hasi sérülések és fejsérülések.

4./ Az alapkutatások információs ellátása az irodalomkutatás különleges eseteit jelentik.

Amióta csak szervezett kutatás létezik a publikációk legnagyobb felhasználói a kutatók, akiknek - centrifugális értelemben - életfontosságú a hírnevük megőrzése.

A bibliográfia szakértői között olyan egyének is gyakran találhatók, akik jól körülhatárolt szakterületükön nem ritkán önállóan biztosítják saját dokumentációs "ellátásukat" a kollégákkal lebonyolított csere útján, pl. a Current Contents tanulmányozása révén (a Life Sciences vagy az INSERM mikrofílm-lapos folyóirata útján, vagy a standard profilú, illetve személyre szóló téma-figyeléssel történő

előfizetéssel (az ISI rendszer ASCATOPICS, vagy a BIOSIS/VÁLOGATOTT ESETEK programja).

Mindezek mellett a nagy fájlokban végzett naprakész kutatások maradnak a legbiztonságosabbak (a MEDLINE-ban 3300 folyóirat szerepel). A dokumentációban járatos szakembeli például kérdést tesz fel a MEDLINE-nak + PASCAL-nak + BIOSIS-nak, illetve az EMBASE-nak + TOXLINE-nak + CAS-nak.

Az irodalomkutatás nyelve teljes mértékben hermetikus s ez megköveteli a dokumentátor kettős képzettségét és a végfelhasználóval folytatott párbeszédet.

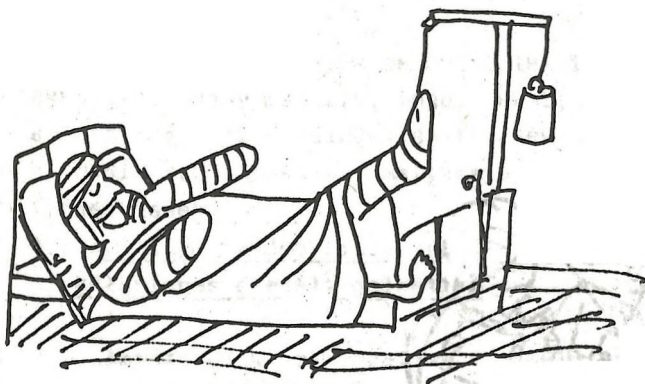

Даниель БЕХОНОФФ

За 13 лет автором проведены 3000 поисков литературы в системе Медлайн. (Половина тем была клинического, половина теоретического профиля.) Для того, чтобы понять, почему поиск литературы в режиме on-line не используется в достаточной, отвечающей его значению мере, понадобился такой большой опыт.

Сделается вывод, что - несмотря на то, что эта новая техника поиска ускоряет доступ к информации и улучшает его качество - для успешного проведения поиска необходимо основательное знание внутренних взаимосвязей темы и языка медицины.

При поиске сотрудничество между врачом и специалистом в области информатики может оказаться весьма плодотворным.

A HYPOCHONDER

Ne neveljünk képzelt
betegeket!

The Henry and Grete Abrahams Library
of Life Sciences and Medicine

Library Profile

Ilana Peled

Tel-Aviv University / Tel-Aviv, ISRAEL

ORGANIZATION ACTIVITIES AND SERVICES

The Henry and Grete Abrahams Library of Life Sciences and Medicine occupies the tenth floor of the Sackler Faculty of Medicine building. It serves the students and staff of the George S. Wise Faculty of Life Sciences and the Sackler Faculty of Medicine and its 14 associated hospitals, making it a central point in biomedical life in Tel-Aviv. Each hospital has a medical library, and all these libraries participate in a consortium with the Library of Life Sciences and Medicine at the center. This unique structure, where there are many independent hospital libraries in addition to the main faculty library, has created a problem, where there is a duplication of resources, on one hand, and the lack of material due to budget problems, on the other hand. The main goal of the consortium is to overcome this problem by the coordination of acquisitions and the sharing of resources.

The Library contains 156.000 bound volumes, including books and journals, over 820 audio-visual programs, and 1128 periodical subscriptions in Medicine and Life Sciences. Special collections include the Leiking History of Medicine Collection and the Bodenheimer Collection in Zoology. The entire Library collection, displayed on open shelves, is in the process of computerization.

A wide range of services are offered by the Library, including acquisition, circulation, photocopying, inter-library loan, instruction, and bibliographical on-line searches. Trained staff provides various specialized services of guiding library users, assisting in searches for sources of materials available in and

outside the library, and obtaining items not locally available. The Library offers some 30 courses a year to students and faculty on the use of the Library and its extensive reference services, and on the use of electronic medium data bases. Announcements of new publications are distributed to all departments, keeping faculty abreast of developments in their fields of interest.

The Library is associated with several scientific information centers and international vendors (DIALOG, BRS, QUESTEL, and others), giving it access to the most up-to-date computerized data bases.

Staff of the Yoheved Z. Cohen Data Retrieval Unit carry out searches in these international mechanized data bases in Life Sciences and Medicine, including Medline, BIOSIS, and Excerpta Medica.

Fee-for-service searches in bibliographic data bases and data banks are carried out by a microcomputer donated to the Library by Mr. A.Z. Cohen of Israel.

The Library participates in an extensive interlibrary loan system with all other libraries in Israel and is associated with several throughout the world.

The Library has an audio-visual center with video television units and film, slide and audio equipment. There is an extensive library of slides, audio tapes, films and video tapes, used by students for self-instruction and by faculty as supplementary course material.

Five publications are issued regularly by the Library: The Newsletter, reporting new developments and changes, Information Leaflets on various subjects, Computerized List of Periodicals, Computerized Audio-Visual Catalog, and User's Guide.

LIBRARY STATISTICS

October 1986 - to September 1987

Total area (sq.meters)	2.000
Seating	200
Hours per week	82
Users	5.100
Library staff (F.T.E.)	20
Hourly Works	7
Total bibliographic units	156.010
Books	83.919
Journals	71.270
Audiovisuals	821
Subscriptions (journals & serials)	1.128
New acquisitions added (1986/87)	
Books	2.093
Audiovisuals	60
Binding	2.834
ILL (Inter-Library Loans)	
Borrowed	2.262
loaned to others	3.918
Borrowed from consortium	555
loaned to consortium	1.983
Computer searches	764
S.D.I.	69
Library instruction hours	127
Photocopies	481.000
Circulation	68.000

RECORD MANAGEMENT AND PLANNING

The rapid advances in technology have caused a great change in library concept. The library had to adjust itself and incorporate these new technologies, in order to expand its services to its users and adapt the library services to the technological advances.

Automation: Two years ago, we started automation of library resources, processes & services. This began with the acquisitions and periodical management.

At the same time, the library acquired the Aleph program, developed at the Hebrew University, and intended to be used by all higher institutions in Israel.

The library is in the process of computerizing the actively used collection, and within 5 years will eliminate the need for the manual catalog. This year the library will start to computerize the circulation department, and in the following year, will have terminals available to the public, giving the readers on-line access to the library collection.

An added advantage to this system is that the readers have on-line access to the collections of other libraries. Eventually, a program for interlibrary loan will be developed where the reader will be able to search for materials and order it from other libraries if it is not available in the library. In the future, the library will enable its readers to use their own terminals or micro to search library resources.

On-line information retrieval from international data bases: For the last 8 years the library has carried out on microcomputer, on-line bibliographic searches from international data-bases for the library clientele and outside users.

In the coming year, the library will provide its users with S.O.I. on magnetic discs, enabling them to establish their own independent libraries on their own personal micro. With the rapid changes in technology, the library is considering using the CDRom. This will enable local access to bibliographic searches, saving expenditures of telecommunication.

In the future, the library plans to adapt the existing data-bases, making them more "user oriented"; searches may then be performed by the user independently, through the library integrated system.

The audiovisual media: The audiovisual center of the library has mainly "selfinstruction" materials for the student and staff. The library plans to expand the activities of the center, and encourage the independent production of lessons and laboratories for the students.

Interlibrary communication: The information explosion and the severe decrease in the purchasing power of the library budget, have increased the activity of interlibrary loans.

There is a greater mutual dependency on each other's resources. To increase efficiency of these interlibrary loans, the library plans to use new technologies to shorten the period of time between the ordering and receiving of materials.

The library already uses telex and electronic mail for ordering materials and for taking orders. In the future, the library will acquire a fax machine that will enable rapid physical transfer of materials.

With the development of "electronic publishing"; full length articles will be printed in the library by electronic requests from data-bases storing the periodicals.

In the next five years, the library will prepare itself to meet the above challenges of the new technologies. This, of course, can only be accomplished if financial funds are available to the library. The use of the new technologies will give the user the benefit of better and more efficient services.

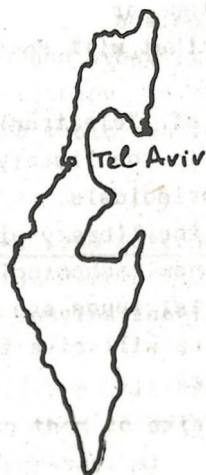
References:

Medical Libraries: cooperation and new technologies.

First European Conference of Medical Libraries, Brussels, Belgium, 22-25 October 1986. Ed. by Christine Deschamps and Marc Walckiers. Amsterdam 1987.

Pizer, Irwin, The International Congresses on Medical Librarianship. IFLA Journal, vol. 11, 1985, no. 2, 106-118.

Proceedings of 5th International Congress on Medical Librarianship,
September 30- October 4, 1985. Tokyo, Japan, Medical Libraries -
one world: resources, cooperation, services. Tokyo 1985.

Ilana PELED

Tel-Aviv, Egyetem, Izrael

Szervezési tevékenység és szolgáltatások

A "Henry és Grete Abrahams" orvosi-biológiai könyvtár a "Sackler" Orvostudományi kar épületének tizedik emeletét foglalja el. A könyvtár a "George S. Wise" Élettudományi kar és a "Sackler" Orvostudományi kar hallgatóinak és munkatársainak valamint 14 hozzá tartozó kórháznak rendelkezésére áll. Jellemzően fogva Tel-Aviv orvosi-biológiai életének egyik központja. Minden egyes kórháznak megvan a maga orvostudományi könyvtára és ezek mind az egyetemi orvosi-biológiai könyvtárhoz mint központhoz tartoznak.

Ez a maga nemében páratlan struktúra, ahol a vezető kari könyvtáron kívül számos független kórházi könyvtár is működik, olyan problémákat vet fel, hogy a dokumentumok egy része többszörösen fordul elő, míg más részük - költségvetési okok miatt - hiányzik. E "konzorcium" alapvető feladata, hogy a beszerzések koordinálásával és az erőforrások elosztásával oldja meg a kérdést.

A Könyvtárnak 156.000 kötete (könyvek és folyóiratok, ezen kívül több mint 820 audiovizuális programja) van, 1128 orvosi-biológiai folyóiraatra fizetnek elő. Különgyűjteményei: a Leiking-féle orvostörténeti gyűjtemény és a Bodenheimer-féle zoológiai gyűjtemény. A Könyvtár teljes állománya nyitott polcokon áll az olvasók rendelkezésére. Széleskörű szolgáltatásokat nyújt: dokumentum-körözést végez, másolatszolgáltatást működtet, könyvtárközi kölcsönzést bonyolít le, referenz szolgáltatása van és online irodalomkutatót végez. A jól képzett könyvtárosok különbözőképpen segítik a könyvtárhasználókat, a könyvtárban lévő szakirodalmi forrásokban kutatnak információk után, ami pedig nincs meg a könyvtárban, azokat megszerzik olvasók számára.

A Könyvtár évente mintegy 30 tanfolyamot szervez a hallgatóknak és a kar munkatársainak a könyvtár használatáról és szolgáltatásairól, nem utolsósorban az elektronikus adatbázisok kezeléséről. Az

új dokumentumokról értesítést küldenek minden tanszéknek és intézetnek, ezzel biztosítják, hogy ki-ki érdeklődési körének megfelelően naprakészen informálva legyen.

A könyvtár több tudományos információközponttal és közvetítő intézménnyel (vendor) van kapcsolatban (DIALOG, BRS, QUESTEL stb.). Ez is hozzájárul ahhoz, hogy naprakész információkat tudjanak nyújtani.

A "Yoheved Z. Cohen" adatkereső intézmény munkatársai végzik az irodalomkutatót a nemzetközi számítógépes adatbázisokból, például a Medline-ből, a Biosisból és az Excerpta Medica adatbázisából. E kutatások térítéskötelesek, s egy olyan mikroszámítógépen dolgoznak, amelyet Cohen, A. Z. izraeli állampolgár adományozott a Könyvtárnak.

A Könyvtárnak mindezek mellett video-televíziós egységekből, filmekből, mágnesszalagokból és audio-berendezésekből álló audiovizuális központja is van. Ez a gazdag állományú részleg a hallgatók önképzésére szolgál, a kari munkatársak pedig előadásaik kiegészítésében használják fel.

A könyvtár kiadványai: a "Newsletter" (híreket tartalmazó kiadvány), amely az új szerzeményekről, állomány-változásról számol be; az "Information Leaflets" című tájékoztató különböző tárgykörökkel foglalkozik; van számítógépes periodikajegyzékük is (Computerized List of Periodicals), egy audiovizuális katalógust publikáló számítógépes kiadványuk (Computerized Audio-Visual Catalog) valamint egy útmutató a felhasználók részére (User's Guide) c. kis kiadványuk is.

A könyvtár statisztikai adatai
(1986. október - 1987. szeptember)

Összes alapterület (m²)	2.000
Olvasótermi ülőhelyek száma	200
Heti nyilvántartási órák száma	82
A könyvtárhasználók száma	5.100
A könyvtári személyzet létszáma	20
Az óránként szolgálatban lévők száma	7
A bibliográfiai egységek száma	156.010
Ebből könyv	83.919
folyóirat	71.270
audiovizuális dokumentum	821
Az előfizetett folyóiratok és sorozatok száma	1.128
Új beszerzések (l. a fenti időszakot):	
könyv	2.093
audiovizuális dokumentum	60
Köttetett könyvtári egységek	2.834
A könyvtárközi kölcsönzés adatai:	
Kölcsönkapott egységek	2.262
Kölcsönadott egységek	3.918
Kölcsönkapott egységek a könyvtári konzorciumtól	555
Kölcsönadott egységek(a konzorciumnak)	1.983
Számítógépes irodalomkeresés	764
Számítógépes SDI	69
Könyvtárhasználati továbbképzési órák	127
Elkészült másolatok	481.000
Körözött egységek	60.090

Az információbeszerzés és kezelés szervezése és a jövő tervei

Az egyre gyorsuló műszaki fejlődés nagy szemléletbeli változásokat hozott magával a könyvtárosok körében is. A könyvtárnak idomulnia kellett a változásokhoz, a könyvtárosoknak el kellett sajátítaniuk az új technológiákat, hogy felhasználóiknak a szolgáltatások szélesebb körét tudják nyújtani, hogy a szolgáltatásokban alkalmazni tudják a műszaki haladás eredményeit.

Az automatizálásról

A könyvtári állomány, a könyvtári munka és a szolgáltatások számítógépes feldolgozását két évvel ezelőtt kezdték meg. Első lépésként a folyóiratok beszerzésének és kezelésének gépesített feldolgozására került sor.

A könyvtár ezzel egyidejűen megszerezte a Hebrew Universityn kifejlesztett ún. Aleph programot és az a vélemény alakult ki, hogy Izrael minden fontos könyvtárában ezt kellene alkalmazni.

Most folyik az állomány leginkább használt részének számítógépesítése és öt éven belül nem lesz szükségük a hagyományos katalógus használatára. A könyvtár ezévből megkezdte annak a munkának a gépesítését, amely a dokumentumoknak az olvasók rendelkezésre bocsátásával foglalkozik, a következő évben pedig az olvasóközönség részére terminálokat helyez üzembe, amelyekkel az olvasó online üzemmódban tud majd hozzáférni a könyvtár állományához.

A kidolgozott rendszernek egy másik jó oldala, hogy az olvasók online üzemmódban más könyvtár állományához is hozzáférhetnek. Végül majd a könyvtárközi kölcsönzési program kifejlesztéséhez fognak hozzá, amelynek segítségével az olvasónak módja lesz a neki szükséges dokumentumot választania és ezt a könyvtár meg fogja számára szerezni. A jövőben a könyvtár ki fogja képezni olvasóit is saját termináloik és mikroszámítógépeik használatára, hogy a könyvtár állományában maguk is képesek legyenek irodalomkutatás végzésére.

Online információ-visszakeresés nemzetközi adatbázisokból

A könyvtár mikroszámítógépén nyolc évre visszamenő nemzetközi adatbázisokból állandó olvasói és külső felhasználói számára irodalomkutatásokat végez. A következő években mágneslemezre vitt adatokból

SDI szolgáltatást is be fog vezetni, ami lehetővé fogja tenni az olvasók számára, hogy saját tulajdonukban lévő mikroszámítógépeikkel "saját állományt" hozzanak létre. A gyors technológiai változások azt is lehetővé teszik, hogy a könyvtár majd CD ROM lemezeket is felhasználjon. Ez olyan irodalomkutatót tesz majd lehetővé, amellyel a postai távközlési díj megtakarítható.

Audiovizuális eszközök

A Könyvtár audiovizuális központja elsősorban "önképző" anyagokkal rendelkezik, amelyeket a hallgatók és a kar dolgozói használnak fel. Úgy tervezik, hogy ezt a szolgáltatást majd úgy fejlesztik, hogy a hallgatók tanórai anyaga és a laboratóriumi gyakorlatok adatai is rendelkezésre állhassanak.

A könyvtárközi kommunikáció

Az információrobbanás és vele párhuzamosan a könyvtár pénzügyi forrásainak nagyfokú csökkenése megnövelte a könyvtárközi kölcsönzések számát és ez megmutatta, mennyire rá van minden könyvtár a másik állományára utalva. A könyvtárközi kölcsönzések hatékonyságának növelése érdekében a Könyvtár azt tervezi, hogy az új technológiák segítségével lerövidíti a dokumentum megkérése és kézbe vétele közötti időt. A Könyvtár máris telexen és elektronikus posta útján kéri meg a dokumentumokat illetve úgy veszi fel a kéréseket. A jövőben sor kerül egy "fax" gép beszerzésére, ami a dokumentumok gyors fizikai továbbítását fogja lehetővé tenni. Az "elektronikus publikáció" segítségével ui a cikkek teljes terjedelmét a Könyvtárban fogják ki nyomtatni a folyóiratcikket tartalmazó adatbázisból történő lekérdezés alapján.

A következő öt évben a Könyvtár arra készül, hogy megfeleljen a technológiai kihívás követelményeinek. Erre azonban csak akkor kerülhet sor, ha ehhez a könyvtárnak meglesznek a pénzügyi lehetőségei. Az új technológiák minden bizonnyal a felhasználók jobb és hatékonyabb ellátását teszik majd lehetővé.

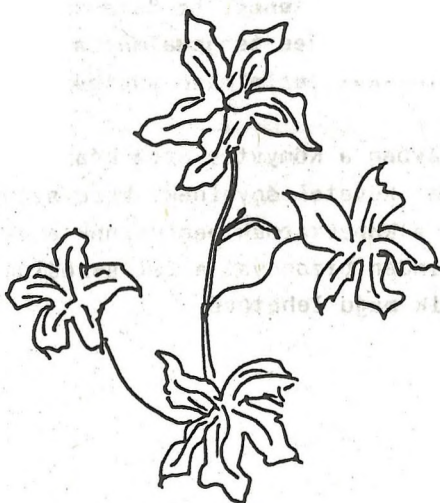
Медико-биологическая библиотека им. Генри и Грете Абрахамс

Илана ПЕЛЕД

Библиотека является центром медико-биологической жизни г. Тел-Авива. Ее фонд состоит из 156.000 библиотечных единиц; имеется 820 аудиовизуальных программ и поступают 1128 медико-биологических журналов.

Имея богатые специальные собрания и широкий спектр обслуживания, библиотека занимает центральное место среди медицинских библиотек. Реализируется циркуляция документов, работает копировальная служба, МБА, библиографическая служба и проводятся поиски в режиме on-line. Имеют доступ к многим информационным центрам, как Dialog, BRS, Questel.

По планам аудио-визуальный центр библиотеки будет включать в себя и учебные материалы для студентов и материалы лабораторной практики преподавателей. Также планируется введение системы "Телефакс".

Az európai orvosi könyvtárak együttműködéséről

Ritva SIEVÄNEN-ALLEN

a Lääketieteellinen keskuskirjasto (központi orvostudományi könyvtár) vezetője. Helsinki, Haartmaninkatu 4.

1987-ben megalakult az európai orvosi könyvtárak egyesülete (European Association for Health Information and Libraries). Az alakuló ülést Angliában, Brightonban tartották az IFLA-kongresszus orvosi könyvtári képviselői. Az egyesület megalapításáról 1986-ban döntöttek az európai orvosi könyvtárak első Brüsszelben tartott konferenciáján a szervezeti szabályzat jóváhagyására 1988-ban, a Bolognában tartandó második konferencián fog sor kerülni.

Az új egyesület létrejötte öröndetes esemény, de azt meg kell állapítanunk, hogy előtte is élénk volt az együttműködés az orvosi könyvtárak között. Az orvosi könyvtárak kapcsolatai tulajdonképpen világméretűek. Első tisztán orvosi könyvtári kongresszusukat 1953-ban Londonban tartották, a másodikat 10 év múlva, 1963-ban, Washingtonban, a harmadikat 1969-ben Amsterdamban, a negyediket 1980-ban Belgrádban a az ötödiket 1985-ben Tokióban. Mindegyikükön részt vettek az európai könyvtárosok a hogy a földrészén élénk munka folyik, mutatja az is, hogy az öt orvosi-könyvtári nemzetközi kongresszusból hármat itt, Európában tartottak. Úgy vélik azonban, hogy a világkongresszusokat ritkán, szabálytalan időközökben tartják, ezért a más okokból merült fel a külön európai egyesület megalakításának gondolata.

Kétségtelen tény viszont, hogy az esetenkénti összejövetelekből az IFLA támogatása nélkül nem fejlődtek volna ki nemzetközi konferenciák, sőt együttműködési hálózatok sem. 1970 óta az IFLA kereteiben külön orvosi-biológiai könyvtári szekció (Section for Biological and Medical Sciences Libraries) alakult, amely konferenciáit az Egészségügyi világszervezettel, a WHO-val közösen szervezi.

Milyen lehetőségei vannak az orvostudományi könyvtárak európai együttműködésének, Vannak-e a nemzetközi orvosi könyvtári együttműködéstől eltérő vonásai? Vajon létrejöttében csak történelmi okok,

hagyományok játszottak-e szerepet? Minden bizonnyal nagy szerepet játszott az európai összetartozástudat is, de nagy szerepet játszott az is, hogy Európa szociológiai-egészségügyi helyzete különbözik a többi földrészétől. Az egyes országokban a betegségek megelőzését legalább olyan fontosnak tartják, mint a már kialakult betegségek gyógyítását. A népesség gyarapodása lelassult, az emberek életkora egyre jobban nő. Az egészséges életmód már nemcsak egyesek kiváltsága, hanem mindenkinek egyformán jár. Ha nem vesszük számításba az olyan betegségeket, mint az AIDS vagy más egyelőre ismeretlen betegségeket és baleseteket, amelyeket ipari katasztrófák vagy a közlekedés túlfejlődése idéz elő, azt mondhatjuk, hogy a betegségek megfékezhetők, gyógyíthatók. Az emberek joggal bízhatnak abban, hogy egészségesen magas életkort érhetnek el.

A könyvtárak működése mindig kapcsolatban volt a társadalommal, működésüket minden országban törvények és rendeletek szabályozzák, hiszen a könyvtárak a társadalom tagjait kiszolgáló intézmények. Alapfunkciójukat tekintve a könyvtáraknak közös vonásuk az, hogy az irodalmat gyűjtik, feldolgozzák, feltárják és az olvasók rendelkezésére bocsátják. Így van ez az orvosi könyvtárakkal is. Ami megkülönbözteti őket a többiektől az, hogy egy gyorsan fejlődő tudományágat szolgálnak. Feladatuk egyértelmű: tudományos információkkal kell támogatniuk a kutató- és a gyógyítómunkát és ezeket az információkat naprakészen kell megszerezniük és folyamatosan rendelkezésre bocsátaniuk. Emellett újabb feladatot is kaptak, és pedig információkkal kell ellátniuk azokat is, akik az egészségügyi szolgáltatásokat igénybe veszik, azaz a betegeket és családtagjaikat is tájékoztatniuk kell. Mindezek következtében a nagy igénybevétel és az egyre gyarapodó információk miatt az orvosi könyvtárak munkafolyamatait hamar gépesítették. A könyvek hagyományos kölcsönzése háttérbe szorult az automatizált információs szolgáltatások miatt.

Ez a helyzet tükröződött az európai orvosi könyvtárak első konferenciájának a tematikájában is, amelyben az automatizált és integrált információrendszerekről szóló előadások voltak túlsúlyban és kevés közlemény foglalkozott a könyvtárak közötti együttműködéssel, az az olvasók tudományos irodalom iránti igényeivel és annak kielégítésével.

Úgy látszik, Európában központi helyre kerül az ismeretátadás fejlesztése és alkalmazása s ezt is tekinthetjük együttműködésnek, különösen, ha elfogadjuk azt a feltevést, hogy a hagyományos irodalomcsere, könyvtárközi kölcsönzés stb. módszerei annyira megszilárdultak, hogy már nem okoznak problémát s nem kell velük foglalkozni. Az automatizált hálózatok kialakítása azonban mind a mai napig ad problémákat, ezeknek közvetítésével kielégíteni az olvasókat még mindig kihívást jelent a könyvtárosok számára. Az ezekről a kérdésekről folytatott eszmecsere, az e téren szerzett tapasztalatok csereje új, gyümölcsöző együttműködés formája lehet.

A fent említett egyesület létrejötte természetesen nem zárja ki azt, hogy az orvosi könyvtárak ne tartanának fenn más kapcsolatokat. Európában már régóta vannak különböző csoportosulások. Ilyen például a skandináv könyvtárak közismert együttműködése és ilyen a szocialista országok politikai alapon létrehozott együttműködése is. Ezeknek a fenntartása továbbra is nélkülözhetetlen. De fontosak a kétoldalú szerződések és az egyes országok közötti kulturális cserék igénybevétele is. De újra beszélnünk kell arról a régen megállapított igazságról is, hogy az ismeretek és a tapasztalatok leghatásosabb módja az, ami két-két ember között jön létre s ezen emberek kapcsolatát is tekinthetjük valamilyen hálózatnak. A kutatók között létrejött "hálózatokat", a láthatatlan kollégiumokat már ismerjük, s régóta írnak róluk. De ugyanilyen nem hivatalos, informális kapcsolatok léteznek könyvtárosok és könyvtárosok között is. Ezek adják azt az alapot, amelyre az együttműködés hivatalos, formális intézményei épülnek s amelyek a széleskörű együttműködést meg tudják valósítani.

A különböző együttműködési formák nem zárják ki, hanem kiegészítik egymást. Az európai együttműködéssel sem az együttműködés formái változnak igazán, hanem a keretei s ebből nyer a könyvtár, a könyvtáros és a felhasználó egyaránt.

Finn eredetiből magyarra fordította: Ainoleena Nagy, Helsinki

About the cooperation between the European medical libraries

Ritva SIEVÄNEN-ALLEN

The European Association for Health Information and Libraries has been established in 1987. The statutory meeting was held in Brighton, Great Britain by medical librarians, represented in IFLA Congress. The decision about the establishment of the Association was made on the First Conference of European Medical Libraries, held in Brussels, 1986. The statutes of the Association will be approved on the second conference in Bologna.

The establishment of the Association is a welcomed news, but the cooperation between the European medical libraries always has been vivid. Since 1953 meetings had been held, the 5th World Conference was organized in Tokyo, 1985. However, without the support of IFLA the occasional meetings never would develop into a chain of international conferences.

In the cooperation between European medical libraries it is of great importance that the health situation in European countries is similar to each other and the awareness of European solidarity plays a role, as well.

The countries are similar in the development of library work and the relative backwardness in technical standards. In almost every European country computerization is highlighted and, in connection with it, the problems of knowledge transfer about computerization are similar, too. The exchange of views, which takes place in this field could be a new form of fruitful cooperation. In addition to this, the traditional contacts, such as the cooperation between Scandinavian countries or the one of Eastern-European countries founded on political basis, must be cultivated and developed.

О сотрудничестве между европейскими медицинскими библиотеками

Ритва СИЭВАНЕН-АЛЛЕН

Европейская ассоциация медицинских библиотек была основана в 1987 г. Ее учредительное собрание было организовано в г. Брайтоне (Великая Британния) медицинскими библиотекарями, представителями на конгрессе ИФЛА.

Решение об основании Ассоциации было принято на Первой конференции европейских медицинских библиотек, в г. Брюсселе, в 1986 г.

Статут Ассоциации будет утверждаться на Второй конференции в г. Болонье, в 1988 г.

Создание Ассоциации — отрадный факт, но сотрудничество между медицинскими библиотекарями всегда было очень живым. С 1983 г. регулярно организуются встречи; пятый мировой конгресс был в 1985 г., в Токио. Все поддержки ИФЛА однако, из ряда эпизодических встреч никогда не сформировалась бы система конференций.

В европейском сотрудничестве между медицинскими библиотеками играет большую роль тот факт, что ситуация здравоохранения и здоровье населения похожа в европейских странах и сознание европейского единства также имеет свое значение.

Развитие библиотечного дела и релятивная отсталость на техническом уровне также похожи.

Почти во всех европейских странах компьютеризация выдвигается на первый план и связи с этим проблемы передачи знаний получают повышенное значение.

Обмен мнениями в этой области может оказаться новой, плодотворной формой сотрудничества. Все же традиционные связи, такие как сотрудничество между скандинавскими странами, или сотрудничество восточно-европейских стран, выработанное на политических началах, должны быть поддержаны и развиты.

XX

K ö n y v t á r o s a i n k í r j á k

XX

A szöveg címe és címzettje

KOLTAY Tibor

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

Közlésünknek mindig van feladója és címzettje. Sőt, a szóbeli közlés esetében, mindkettő személyesen, közvetlenül vesz részt a kommunikációban.

Az írásban nincs meg ez a közvetlen kapcsolat, de feladóról és címzetttről itt is beszélhetünk, legfeljebb az utóbbit inkább olvasónak, befogadónak nevezzük.¹

Ez alól a szabály alól egyedül a levél képez kivételt, amelynek nem címe, hanem címzése van. A címzés meghatározza a címzett személyét és tartózkodási helyét. Ez a címzett meghatározott személy, vagy személyek pontosan körülhatárolt csoportja.

Az írásművek többsége nem egy meghatározott személyhez, hanem egy szélesebb, gyakran elképzelt, nem pontosan ismert kollektívához szól. Ez a közösség is körülhatárolható ugyan, például nyelvi, vagy szakmai szempontból, de közel sem olyan konkrét, mint a levél címzettje.²

A cím a szöveg tartalmáról, a mondanivalóról világosít fel, nyújt információt. Közvetlen módon nem utal a címzetre. A címzettek köre a címből és a szövegből együttesen állapítható meg. Minél inkább egy-egy szakterület problémáit boncolgató szövegről van szó, annál könnyebben behatárolható a potenciális, a szerző által elképzelt címzettek köre.

Vannak szövegen kívüli információk is. A címzettre utalnak a bibliográfiai adatok is. Folyóiratcikkek esetén különösen jól behatárolhatók a címzettek. Meghatározott címzetteknek szóló szövegek meghatározott folyóiratokban jelennek meg.

Ez így van, ha formálisan le is írjuk, vagy leírva látjuk mindezt (bibliográfiai leírás), de igaz az egyszerű tudomásulvétel esetén is. A Kísérletes Orvostudomány című lap egészében nyilvánvalóan más címzettekhez szól, mint mondjuk a Magyar Nőorvosok Lapja. A címzettek köre persze lehet tágabb, vagy szűkebb és nem ritkák az átfedések sem.

A szöveg és a cím viszonya gyakran igen bonyolult és műfajonként, stílusrétegenként változó. A tudományos szövegek esetén a szöveg egészének témáját jelöli meg, illetve - hosszabb szövegekben - alcímként, fejezetcímként a szöveg egy-egy részének legfontosabb gondolati tartalmára mutat rá. Mindez persze csak ideális esetben van így. Gyakran előfordul, hogy egy-egy cím félrevezető, a szöveggel való kapcsolata esetleges, nem egészének tartalmát fejezi ki, vagy ahhoz alig van köze.³

A cím formája sokféle lehet nemcsak a szépirodalomban, hanem a tudományos szövegekben is. Az utóbbiakban mindazonáltal dominálnak a névszói szókapcsolatokból álló címek, amelyeknek - több más formával együtt - legfőbb funkciója a megnevezés.

Irodalom:

Balázs János: A szöveg. Budapest, Gondolat, 1985.

Vejze. A.A.: Cstenije, referirovanije, annotirovanije inoszt-rannovo tekszta. Moszkva, Vűszsaja Skola, 1985.

A címnek van formális funkciója is. Ritkán gondolunk rá, pedig legtöbbször a cím jelöli a szöveg kezdetét. Ugyanolyan formális funkciója van tehát, mint az "Ámen" szónak, amely az imádság végét jelzi. Igaz, a címmel jóval gyakrabban találkozunk.

Radzijevszkaja T.V.: Naucsnij tekszt kak predsztavitel oszobovo vida kommunikacii. Naucano-tehniczeszkaja informacija, 1984, 10. 1-6.

- 1, A tudományos szöveg mindig egy másik szakembernek, "szövetségese" szót. A szépirodalommal, vagy a tudományos ismeretterjesztő irodalommal szemben egyenrangú félről van szó. A feladó és a címzett - kollégák, ami azonban nem jelenti azt, hogy ismerik is egymást. Az azonos közösségbe tartozás azt jelenti, hogy a szövegben kifejtésre kerülő mondanivalóról vannak közös ismereteik, de a feladó feltételezi, hogy az ő tudása a címzettek számára részben új.
- 2, A szöveg befogadása a cím befogadásával kezdődik. A cím a szöveg szerves része, fontos szerepe van az információ eljuttatásában.
- 3, A feladó olyan kóddal indítja útján az információt, amely ismert kell, hogy legyen a feladó előtt is, sőt feltételezhető, hogy az utóbbi tudja is, hogy ezzel a kóddal fejthető meg az üzenet. Mindennek a közlés helyén kívül a címben is meg kell nyilvánulnia. A szakmai közönségnek szánt írásmű címének nem kell "reklámozó", figyelemfelhívó funkciót betöltenie, ennek ellenére is érdekesek lehetnek a következő példához hasonló, a szövegről annotációszerűen mindent elmondó címek: Magyar Gramatikácska, Avagy az igaz magyar írásban és szóllásban kíváncsi néhány szükséges Observatiók, mellyeket irogatási és elmélkedési között, egyszer másszor egészében szedegetett, megjegyezgetett, és Magyar munkájiban, főbbképpen a Titkok-Titkában, követett is, és egyként a maga írásának és szóllásának mentességére, a másként pedig a Magyarságon kapkodó elmésifjúságnak oktattatására kibocsátott GELEJI KATONA ISTVÁN, Erdélyi Orthodoxus Püspök, és egyik Fejirvári Lelki Pásztor.

Title and addressee of the text

Tibor KOLTAY

In contrast to fiction literature the addressee of the scientific text is a relatively clear determined circle of readers. The addressee's person is indirectly manifested in the title, but the document itself contains information helpful in it's identification. Beside it's most important function - the expression of the cognitive content of the document - the title marks formally the beginning of the document.

Заглавие и адресат текста

Тибор КОЛТАЙ

В отличие от художественной литературы, адресатом научного текста является сравнительно четко определенный круг читателей. Лицо адресата опосредствовано выражается в заглавии документа, но сам документ также носит полезную для его определения информацию. Кроме наиболее важной функции выражения мыслительного содержания документа, заглавие формально отмечает начало текста.

XX

U t i b e s z á m o l ó k

XX

A könyvtári- információs szakemberképzés és a szakinformáció helyzetének néhány vonása Csehszlovákiában

RÓZSA Györgyné VASAS Livia

Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára
Budapest

Az Orvosi Könyvtáros 1981. évi 1-2. számában Kéri István, 1984. évi 2. számában Takács Ádámné és Kovács Katalin, 1984. évi 4. számában pedig Horváth Attiláné számolt be a Prágai Orvostudományi Információs Intézet (UVI), a Klinikai és Kísérleti Orvostudományi Intézet (IKEM), valamint néhány cseh kutatóintézet könyvtárainak, információs központjainak szerkezeti felépítéséről, tevékenységéről.

Az elmúlt év végén mi, a SOTE Központi Könyvtár dolgozói is megismerkedtünk ezeknek az intézeteknek a működésével és különböző kérdéseket tanulmányoztunk; ezek közül a könyvtári-információs szakemberképzéssel szeretném megismertetni az olvasót, illetve elemezni kívánom az orvosi szakinformációs szolgáltatás néhány összetevőjét.

A középfokú képzés során a középiskola utolsó évében a tanulók fakultatív tárgyként ismerkedhetnek meg a könyvtári-informatikai alapismeretekkel.

Néhány éve az ország három városában - Brno, Pozsony, Prága - létesítettek egy-egy speciális, szakkönyvtáros képzést nyújtó középiskolát. Ez azonban nem biztosítja az összes csehszlovákiai könyvtárban dolgozó középkáder képzését; sokan dolgoznak az ország könyvtáraiban képesítés nélkül, középiskolai végzettséggel, s csak tényleges gyakorlat után vesznek részt az Információs-könyvtári dolgozók továbbképző intézetében speciális tanfolyamokon. Itt a klasszikus könyvtá-

ri ismeretekén túl a modern informatikai tevékenységeket - például az automatizált információs szolgáltatásokat - is oktatják.

Az UVLI 1976-ban kezdett el, mind a felsőfokú, mind a középfokú végzettségű könyvtári dolgozók részére továbbképző tanfolyamot szervezni.

Az ötnapos tanfolyamokat a következő témakörökben tartják:

- hagyományos és automatizált szolgáltatások;
- aktuális problémák a könyvtárban;
- forrásismereti előadássorozat;
- témakeresés klasszikus és modern módszerekkel stb.

Ezen a továbbképzéseken a téma legmagasabb szintű művelői adnak elő, mindig gyakorlati oktatással egybekötve az elhangzó elméleti anyagot.

Felsőfokú könyvtári és informatikai ismereteket a Károly Egyetemen oktatnak. A könyvtárakban, információs központokban dolgozó egyéb diplomások (orvosok, gyógyszerészek, biológusok, nyelvtanárok) részére az Orvostovábbképző Intézet szervez évenként egy hetes továbbképző tanfolyamot, ill. forrásismereti előadásokat. Kiemelendő, hogy az orvosképzés során a hallgatók nem részesülnek könyvtári-informatikai képzésben, ami pedig műszaki és pedagógiai fakultatív vonalon már megoldott. A medikusok részére ugyan szerveznek fakultatív forrásismereti előadásokat, ezek azonban elég gyéren látogatottak. A következő 5 évben szeretnék megoldani az orvos- és gyógyszerészképzésben a könyvtári-informatikai oktatást minden hallgatónak kötelezően, a végzett orvos-diplomások részére pedig a felhasználói továbbképzést kívánják szervezettebbé tenni.

Jelenleg a felhasználókat egyénileg segítik a konkrét igények kielégítésénél, igyekeznek részletesen tájékoztatni az olvasókat és megfelelő szakinformációt adni.

Irodalomkutatás

A bibliográfiai és tájékoztatási tevékenységet nemcsak az UVLI-ben, hanem a Kísérleti és Klinikai Orvostudományi Intézetben (IKEM) is tanulmányoztuk. Ezt az integrált kutatóintézetet 1971-ben alapították, a 1977 óta működik ezen belül független intézetként a Doku-

mentációs-Információs Központ. A UVTEI-ben működő központi számítógéphez terminállal kapcsolódnak, azon keresztül lehetőség nyílik a nemzetközi adatbázisokból való lekérdezésre. Rendszeresen használják az Index Medicus és Current Contents alapján elérhető kardiovaszkuláris, transzplantációs és etikai témákat, ezekből csaknem 300 profilt szerkesztenek. A profil kialakítása a felhasználóval közösen történik. Természetesen egyéb témákban is készítenek retrospektív és kurrens kutatásokat. Ezen szolgáltatások térítésmentesek. Saját adatbázist is létrehozta az intézetben dolgozók tudományos tevékenységéről, a továbbképző előadásokról, kongresszusokról (téma, előadó, előadás helye, ideje szerint); új könyvekről; induló tanfolyamokról saját dolgozók illetve külföldi látogatók részére; valamint az intézet külföldi látogatóiról.

Érdekes volt megtekinteni egy olyan programot, mely megáról az Információs Központról szólt; a Központ szolgáltatásairól, olvasási, kölcsönzési lehetőségeiről, a könyvtárközi kölcsönzésről, a fordításról, a fotokészítésről, a publikációk készítéséhez való segítségnyújtásról.

Adatbázist hoztak létre továbbá a más országokban működő, hasonló profilú intézetekről is.

Az intézet saját nagykapacitású számítógépéhez 12 terminál csatlakozik, a a fenti profilokkal kapcsolatban bárkinek rendelkezésére állnak a szükséges adatok.

Az UVLI-ban önálló csoport foglalkozik az információk kutatásával; figyelemmel kísérik többek között az orvosi informatikában kibontakozó trendek alakulását; feladatuk az új automatizált szolgáltatások projektjeinek kidolgozása; foglalkoznak az orvostudományi irodalom megfelelőbb hozzáférhetőségének problémáival, ezen kívül az egész országra kiterjedően kutatási jelentéseket készítenek.

E kutatások egyik eredménye a csehszlovák orvostudományi bibliográfia (a Bibliographia Medica Czechoslovaca) 1978-ban létrehozott számítógépes adatbázisa (a nemzeti orvosi bibliográfiát hagyományosan 1947-től tartják nyilván). Az új, számítógépes módszerrel évente mintegy 10.000 bibliográfiai tételt dolgoznak fel.

Az orvosi bibliográfia angol nyelvű változata is megjelenik évente egyszer "Annual of Czechoslovak Medical Literature" címen.

A csehszlovák orvostudományi adatbázisban online is lehet keresni és SDI szolgáltatást is biztosítanak.

A hagyományos irodalomkutatáson túl az Excerpta Medica adatbázisából több száz profilt szerkesztenek s évente kb 8500 bibliográfiát adnak az igénylőknek. Ezen kívül még más 12 adatbázisból is van lekérdezési lehetőség, mint pl. a Chemical Abstract Research az INSPEC, a World Patent Index stb. rendelkezésre áll.

A szolgáltatás ingyenes, és az egész Cseh Szocialista Köztársaság igényeit kielégíti. Ez a kutatócsoport foglalkozik még a külföldi orvosi irodalom koordinált beszerzésével is. A folyóiratok összehasonlító használati vizsgálata, idézési vizsgálatok, és a különböző orvosi társaságok, egyesületek szaktanácsa teszi lehetővé az új folyóiratok kiválasztását.

Összegezve az előbbieket: nagyon hasznosak lehetnek az ilyen tanulmányutak. Több intézetet, kutatóközpontot megismerhetünk, a külföldi társintézetek tevékenységébe bepillantathatunk, az esetleges hiányosságokból tanulhatunk, a jókat átvehetjük és hasznosíthatjuk.

DOKUMENTÁCIÓ.
KÖRORSZÁKI SZAKIK

XX

K i t e k i n t é s

XX

Magfolyóiratlista egészségügyi vezetők számára létesített könyvtárakban

(A core list of periodicals for health-care management libraries.
Health libraries review, 1987, 4, 1. 14-25.)
COOK, Sue Közleményének bő referátuma.

Ez a közlemény arról szól, hogy az egészségügyi vezetés egyre nagyobb fontosságra tesz szert, ezért a szerző 91 folyóiratot javasol potenciális magfolyóiratként a könyvtárosoknak.

Az egészségügy irányítása iránt Angliában különösen a Griffith-féle jelentés¹ megjelenése és bevezetése óta egyre nő az érdeklődés. A nemzeti egészségügyi szervezet információs csoportja² pedig kimutatta, hogy igény van a jobb vezetői információra. Mivel az orvostudományi, a kórházi és az ápolóintézeti könyvtárosok azt észlelik, hogy az orvosok, a nővérek és más egészségügyi dolgozók érdeklődnek a vezetés kérdései iránt, egyre inkább érzik a szükségét annak, hogy kielégítsék azok nem-klinikai és nem-orvostudományi szakirodalmi igényeit is.

Az egészségügyi vezetés multidiszciplináris szakma. Szerepe van az alapellátásban is, érinti a gyakorló orvosokat, a fogorvosokat, a gyógyszerészeket, a szemorvosokat és más szakmák művelőit, de ugyanígy érvényesül a vezetés a kórházi ellátásban, a szakrendeléseken és a speciális orvosi ellátásban is. Az egészségügyi vezetési információkat igénylő könyvtárhasználók között vannak diplomások és tanulóiraikat folytatók, lehetnek közöttük olyanok, akiknek van vezetői, ápolási, orvostudományi alapképzettségük vagy az orvostudomány valamely határterületének a szakemberei. A felhasználóknak minden szintű információra lehet igényük a kurrens bibliográfiai tájékozódástól

a gyakorlati tudnivalókon át az elméleti problémák megoldásához szükséges információkig.

A következő "magfolyóiratlistát" nem kell véglegesnek tekinteni, de olyan eszköznek igen, amely segít a könyvtárosoknak abban, hogy kiválasszák az egészségügyi vezetéssel foglalkozó kurrens folyóiratok közül a megfelelőket.

A listán szereplő 91 magfolyóiratot 11 tág szakcsoportba osztottuk. Először a Királyi Alapítvány Központi Könyvtárának (a King's fund Centre Library) 400 kurrens folyóiratából válogattak. A nem-angol folyóiratokat kihagyták. Az első hét szakcsoportba osztott folyóiratoknak az a feladata, hogy Nagybritannia egészségügyi helyzetéről adjon felvilágosítást. Fontosabbnak tartott, más országokban kiadott angol nyelvű folyóiratokat is listára vettek. Akit az idevágó amerikai szakirodalom érdekel, annak figyelmébe ajánljuk Kiger³ és Kronenfeld⁴ közleményeit. Az utolsó két szakcsoport folyóiratai az egészségügyi vezetés témájával nem teljesen relevánsak, mégis bevették őket azok számára, akik az egészségügy összehasonlító vizsgálatával foglalkoznak.

Az egyszerűség kedvéért csak 11 szakcsoporttal dolgoztak. Remélik, hogy az olvasó az egész listát át fogja tekinteni és így, ha pl. a Nursing Bibliography c. folyóiratot nem találja meg az Ápolás (Nursing) címszónál, biztosan meg fogja találni a Kurrens tájékoztató (Currenst Awareness) címszónál.

Minthogy feltételezik, hogy az olvasó az egészségügyi vezetéssel foglalkozó periodikák kiválasztását sokféle kiindulópontból és különböző feladatokra irányultan közelíti meg, gondolják, hogy nem mindenki fogja ugyanazokat magfolyóiratnak tartani. A listán szereplő folyóiratok együttes ára 3000 font. A válogatás alapja az volt, hogy jól reprezentálják az egészségügy teljes területét, de speciális részterületeit is.

Szakbeosztás

Kurrens tájékozódás

Referáló és indexelő lapok

Egészségügy

Kórházi ellátás és ápolás

Szociális gondoskodás

Társadalombiztosítás és szociálpolitika

Orvostudomány

Azok a folyóiratok, amelyek fontos, az egészségügy vezetésével foglalkozó közleményeket is hoznak.

Vezetés

Általános kérdések

A Ápolás

beleértve a szociális gondozókat, a beteglátogatókat és a bábákat

B Más szakmák

Információk

Oktatás és képzés.

Külföldi

Nemzetközi

Az összeállítók örülnének, ha listájukhoz kiegészítéseket küldenének, kérik, hogy ha bárki meg kívánná látogatni a Királyi Alapítványi Központot, hogy a folyóiratállományt megtekintse és a folyóiratlistát megvitassák, közölje ezt a szándékát.

Egy integrált könyvtári rendszer kiválasztása és
működésbe helyezése az Egészségügyi Világszervezet
genfi könyvtárában

(Selecting and implementing an integrated library system for the WHO library, Geneva)

RUFF. B. - AVRIEL, D. Health Libraries Review, 1987, 4, 1, 31-38.
B6 referátum

Az Egészségügyi Világszervezet (EVSZ) könyvtári és egészségügyi információszolgáltatási irodájának (WHO Office of Library and Health Literature Service - WHO/HLT, Geneva) kettős feladata van. Először szolgáltatásokkal támogatja az EVSZ összes programját; s mint minden intézeti könyvtár, erre törekszik, hogy az anyainstítút technikai (szak-) személyzetének szakértői munkájában segítséget nyújtson, s hogy spontán módon és gyorsan közvetítse hozzá azokat az információkat, amelyekre mindennapi munkájuk során szüksége van. Másik feladata a könyvtárnak, hogy irányítsa az EVSZ tagállamaiban az egészségügyi könyvtári, dokumentációs és információ munkát, a szolgáltatások fejlesztésének nemzeti keretekben történő megvalósítását, különösen a fejlődő országokban.

Mindkét feladat arra irányul, hogy a tervezés, a szervezés és a tervek végrehajtásának munkáját elősegítse annak érdekében, hogy megvalósuljon az "egészséget mindenkinek 2000-ra" program.

A WHO/HLT által alkalmazott stratégia igen gyakorlatias s gyakorlatiasak mindazok a tervek is, amelyek az egészségügyi irodalom-szolgáltatás programjával (a Health Literature Service Programme-mal) kapcsolatosak. A fő céljuk az, hogy kellő szelektálás után időben megküldjék a fontos információkat. Az EVSZ igyekszik rávezetni az egészségügyi projektek irányítóit, hogy alkalmazzák a feladatoknak megfelelő új technológiákat. Az EVSZ könyvtára is erre törekszik, hogy innovatív gondolkodást provokáljon a működés minden területén: minden szintű networkingben (számítógépes hálózatszervezésben), a fejlődő országok közötti technikai kooperációban, a kétoldalú és többoldalú egyezményekben.

Az Egészségügyi Világszervezetnek kicsi a költségvetése, de széles a működési területe. 1976 óta az EVSZ költségvetésének 60 %át a fejlődő országokra kell költenie. Saját szervezetét kénytelen volt 20 %-kal csökkenteni. A könyvtár 30 állása közül így elvesztett 5-öt, ugyanakkor egyre több programban kellett részt vennie. Így a Könyvtár abba helyzetbe került, hogy egyre kevesebb belső felhasználót tudott ellátni, miközben több területen és speciálisabb feladatokat kellett teljesítenie.

A könyvtári számítógépes rendszer szükségességéről

A könyvtárak, minthogy számos ismétlődő feladatuk van, feltétlenül hasznot húzhatnak az automatizálásból. Az EVSZ könyvtárosai olyan rendszert honosítottak meg, amely segítette a könyvtár belső és külső irányítói feladatait és megkönnyítette a szétsugárzó tevékenységét, az EVSZ nyomtatott publikációjának és munkadokumentumainak nyilvántartását és szétsugárzását. Ezeknek a száma igen nagy. A munkadokumentumok némelyike igen fontos és olyan új információkat tartalmaz, amelyek hasznosak lehetnek a nemzeti programok számára, ugyanakkor nehezen hozzáférhetők voltak és ezért nem sikerült őket időben felhasználni. Ezek a tipikusan efemer információk, amelyekhez az EVSZ tagországok szeretnének hozzáférni. A Könyvtár hagyományos dokumentációs módszereivel ezt a feladatot nehezen tudta megvalósítani.

A számítógépes munka lehetőségei a múltban

A Division of Information System Support (az információs rendszereket támogató osztály) néhány éve hajlandó volt arra, hogy az EVSZ könyvtára és információs szolgálata számára három számítógépes listát hozasson létre a nemzetközi számítógép központ (az International Computing Centre) közreműködésével. Ezek:

- az új beszerzésű periodikumok körözési listái,
- az állományban meglévő periodikumok listái tárgyszavas és földrajzi indexszel (két évente adják ki).

- 2800 előfizető 1800 kiadványra vonatkozó 7500 előfizetését tartalmazó éves nyomtatott jegyzék.

E kiadványok egy része: azok a projektek, amelyeket az EVSZ hivatalai adnak ki.

Időközben felismerték, hogy saját számítógépes rendszerre van szükségük. A rendszer kidolgozásához és megvalósításához az EVSZ a megfelelő összeget biztosította.

A rendszer kiválasztásának kritériumai

A következő lépés az volt, hogy olyan szakértőt keressenek, aki jártos mind a könyvtárügyben, mind a könyvtári számítógépes munkában és aki az Egészségügyi Világszervezet könyvtári és információs szakembereivel együtt képes lehet rá, hogy megtalálja a legmegfelelőbb rendszert.

Tanulmányozták az EVSZ Könyvtára iránt megnyilvánuló információs igényeket, de első lépésben nem találtak olyan könyvtár-számítógépesítési rendszert, amely a speciális követelményeknek megfelelt volna. Ezért tovább folytatták egy olyan könyvtári rendszer felkutatását vagy meggondolták egy ilyen rendszer kidolgoztatását, amely teljesíteni tudja azokat az igényeket, amelyek alkalmasak az EVSZ Könyvtárának sokféle ágazó szolgáltatásait egységes, integrált rendszerbe foglalni.

Az utóbbi néhány évben kereskedelmi forgalomba kerültek olyan könyvtári és bibliográfiai programcsomagok, amelyeknek az volt a céljuk, hogy a könyvelést megkönnyítsék ill. létrehozzanak bonyolult indexelésű visszakereső rendszereket. Ezek közül sok hatékony visszakereső rendszer volt, azonban a könyvtári adminisztráció és igazgatás és különösen a rekordok nemzetközi szabványosítása számára nem volt kidolgozott rendszer (a fentiek általában belső használatra készültek).

A leendő rendszernek emellett mindenképpen a költségvetési előirányzaton belül kellett maradnia és olyanná kellett tervezni, hogy a meglévő személyzet kezelni tudja, hogy ezen kívül az EVSZ többi könyvtárába is bevezethető legyen, ahol a helyi könyvtári adminisztrációs és visszakereső munkának ugyancsak meg kellett felelnie.

A rendszernek arra is alkalmasnak kellett lennie, hogy, ha szükséges, adatokat tudjon nyújtani az EVSZ programokhoz, a regionális irodáknak és nemzetközi adatbázisoknak, ezen kívül olyannak, hogy meg tudja könnyíteni a fejlődő országokban lévő könyvtáraknak az egészségügyi szakirodalmi szolgáltatási program bevezetését és kezelését.

A munka elején megfogalmazták a rendszerrel szembeni követelményeket:

- legyen online üzemmódú, legyen képes arra, hogy megkönnyítse a dokumentumok és a közlemények kezelését, tudjon kinyomtatni többnyelvű SDI bulletineket és indexeket,
- tegye lehetővé, hogy a könyvtári személyzet egyszerre több felhasználót, több feladatot tudjon ellátni, erre adjon "kulcsra kész" rendszert, s a rendszer technikailag is legyen könnyen kezelhető,
- hogy a szabad szöveges online visszakeresést lehetővé tegye,
- hogy az EVSZ vezetői el tudják érni és le tudják hívni az adatokat a helyi hálózat bármely pontján,
- hogy a rendszer pontosan egyezzen a nemzetközi szabványokkal,
- hogy a rendszer későbbi fejlesztésre alkalmas legyen.

Több rendszert is alaposan megvizsgáltak, ezek közül kettőt kipróbálásra egy hónapra kölcsönvettek. Ebben az értékelő kipróbálásban a teljes személyzet részt vett. A munka során előfordulható mozzanatokról mintákat készítettek, megállapították, hogy mik az értékelés kritériumai, munkalapokat szerkesztettek. Ez a kipróbálási periódus egyúttal a személyzet betanítását is szolgálta. Párhuzamosan próbálták ki, hogy az egyes feladatokat a két megvizsgálandó rendszerrel hogyan lehet megoldani. Az értékelésnek, az elképzelés és a gyakorlati megvalósíthatóság szembeállításának ez volt a legjobb módja. Az értékelés a kollektíva által megállapított véleményt tükrözte, a rendszer kiválasztásában így részt vett minden dolgozó. Hangsúlyozni kell, hogy a rendszer létrehozójának vagy forgalomba hozójának bemutatói meg sem közelítik azt az eredményt, mint amit a könyvtár dolgozói a tényleges használat révén elsajátíthatnak.

A rendszer kiválasztása

A McDonnell Douglas által forgalmazott URICA rendszert választották ki, mint olyat, amely az az integrált rendszer, amely a kívánt összes funkcióknak megfelel és amelyet azonnal installálni is lehetett. Ez a "kulcsra kész" rendszer Microdata miniszámítógépen fut, REALITY85 Microdata programmal és PICK operációs rendszerrel működik. Adatbázis struktúrája szabad szöveges keresést biztosít, elfogadható sebességgel működik és könnyű kezelni. A társaság helyben műszaki segítséget tud nyújtani, biztosítja a fenntartást és széles körű begyakoroltatást vállal, ezen kívül készen állt arra, hogy bizonyos elfogadható idő múlva felújítja a rendszert. A könyvtári modulokon kívül a rendszer angol nyelvű kiírót is magában foglal, ami lehetővé teszi igényekhez igazított ad hoc reportok készítését.

Egy olyan szervezet számára, amelynek nemzetközi kapcsolatainak vannak, különösen fontos, hogy többnyelvű változatokat tudjanak előállítani és ez vonatkozik a networking kezelésére is, ezt a kísérleti időszakban sikerrel kipróbálták.

A hardver kisebb változata és alkatrészei a McDonnell Douglasnál hozzáférhetők. A bibliográfiai rekordok is átvihetők miniszámítógépekre.

Mindazonáltal, minthogy az URICA szoftver még nem volt teljesen kompatibilis más hardverekkel, a Könyvtár illetékesei elhatározták, hogy kölcsönző szerződést kötnek. Minden különböző technológia bevezetése bizonyos kockázattal jár. A kölcsönzés célja éppen a kockázat csökkentése volt.

6

A szerződési tárgyalások

Hosszútávú és pénzügyi kötelezettségekkel járó rendszerek bevezetésében a szállítóval kötött szerződés kulcsfontosságú. Lényeges, hogy mindkét félnek világos és igen részletes fogalmi legyenek a kötelezettségeiről. A kulcsrakész integrált könyvtári rendszer viszonylag új, igen komplex produktum, amely magában foglalja a hardvert, az operációs rendszert, különböző alkalmazási programokat, az installálást és gyakran az emberek begyakoroltatását is valamint a

technikai gondozást. A szerződés megkötése tehát bonyolult és nehezen megvalósítható mindkét oldalról.

A közvetítő kezdetben azt javasolta, hogy kössenek "polcra-kész" produktumra szerződést. Ez azonban figyelmen kívül hagyta a részleteket, az igényeknek megfelelő különleges specifikációk kidolgozásának lehetőségét, pedig ezeket a könyvtár igényelte és hajlandó volt külön megfizetni.

Az aktuális szerződés megkötése hónapokig tartott, ezalatt a problémák megoldódtak, a félreértéseket felszámolták. Mindezek után a szerződés megkötött. Az EVSZ team a könyvtári programot az információs rendszereket irányító részleg és a jogi tanácsadó iroda egy-egy képviselőjének vezetése alá helyezte. Hosszú idő telt el, míg véglegesítették a közvetítő által megadott szóbeli és írásbeli utasításokat, amelyeket a kísérleti és értékelő periódusban adott.

A tárgyalások során kiderült, hogy az egész szerződéskötés legnehezebb szakasza az átvételi vizsgálat volt s ennek is legnehezebb része az integrált szoftver átvétele, amely mind szoftver-csomagokat, mind igény szerinti külön programokat tartalmazott és amelyeket a kísérlet különböző szakaszaiban lépésről lépésre vizsgáltak meg. A megoldás végülis az volt, hogy a szoftvereket részletekben vették át és csak az eredményesnek mutató bevezetés-szakaszokat fizették. A működtetésre vonatkozó szerződés ezzel rákényszerítette a közvetítőt, hogy folyamatosan gondoskodjék a technikai ellátásról valamint, hogy figyelembe vegye a regionális irodák speciális kéréseit.

Az egészségügyi irodalomszolgáltatási rendszer konfigurációja

Az EVSZ Könyvtárába telepített számítógép konfigurációja:

Microdata M₆₂₀₀, 512 Kb nagy memóriával és 80 Mb-t magában foglaló lemez-memóriával (amelyet a jövőben bővíteni szándékoznak). Van még egy lemezátjátszójuk (drive for backup) is. A perifériák: 8 terminál nagy diakritikus kapacitással, amely a teljes ISO 7 standard betűkészletét használni tudja (egy a rendszer és egy a közönség számára) valamint két vonalkód olvasó (az egyik szállítható).

A személyzet felkészítése

1986-ig az EWSZ egészségügyi irodalomszolgáltatási irodája 6 részlegből állt: Könyvbeszerezési, sorozatokat és rekordokat beszerző, katalogizációs, a nemzetközi dokumentumok, a referenz és olvasószolgálati részleg, a könyvtári titkárság, ezen kívül mint házon kívüli tevékenység: az egészségügyi irodalomszolgáltatási program szétszórása. Ezt a programot a szorosan vett nemzeti szolgáltatásokhoz sorolták és egy igen kupzett szakember látta el.

A szakemberek lelkesedése és kötelességtudása biztosították, hogy a munka és az elképzelések megvalósultak. Az URICA bevezetése kevés félelemmel, de sok kíváncsisággal és tanulási buzgalommal telt el a dolgozókat.

Mihelyt a terv elkészült, speciális megbeszéléseket tartottak az egész személyzet számára, hogy bevezessék őket az elektronikus könyvtár fogalomkörébe. Az ülések nemcsak technikai gyakorlásból álltak, hanem annak a koncepciónak az ismertetéséből is, amely a kreatív gondolkodáshoz és a könyvtári szolgáltatások tervezési stratégiájának elsajátításához szükségesek.

A közvetítővel folytatott tárgyalás során a személyzetet tájékoztatták a tárgyalások menetéről, majd speciális kívánságaikat ellenőrzés, finomítás után beépítették a tervbe. Amikor a rendszert bevezették, ezeket a változtatásokat a javaslattevővel külön próbáltatták ki. Ez a részvétel olyan atmoszférát teremtett, amely a személyzetnek megkönnyítette az átállást. A tervezett változtatásoknak végül nem mindegyikét fogadták el.

Mindnyájuk számára az volt a fő tanulság, hogy az integrált könyvtári rendszer a funkciók komplex és logikus egymásba kapcsolódása, alkalmas arra, hogy a rendszer fejlesztői egy könyvtárigazgatási rendszer fogalmában gondolkodjanak.

Az alkalmazás

A rendszer fizikai installálása 1985 decemberében, a WHOLIS nevű rendszer életbe léptetése 1986 januárjában történt. A közti idő a személyzet bevezetésével, begyakoroltatásával telt el. Ezt az időt eredetileg is betervezték, számítva rá, hogy bizonyos feladatok, különleges kívánságok beiktatására valamint a személyzetnek minden fázis szimultán begyakorlására sor fog kerülni. A cél az volt, hogy az új technológiát mindennapi munkájuk során természetes módon tudják kezelni. A beszerzést, katalogizálást és a sorozatok érkeztetését 1986 januárjában megkezdték és minden új szám megrendelését vagy érkeztetését online módon regisztrálták. Ez, az új adatoknak szimultán betáplálása az integrált könyvtári rendszer moduljaiba a könyvtári számítógépesítés történetében egyedi jelenségnek számít. A szelektív retrospektív átállást speciális projektként kezelték.

A problémákat folyamatosan naplózták. A megjegyzéseket rendszeresen elemezték és munkafázisokként kategorizálták:

- magából a rendszerből eredő problémák, amelyeket a közvetítőnek kell megoldania,
- az eljárásokból adódó problémák, amelyeket a személyzet további oktatásával kell kiküszöbölni,
- olyan problémák, amelyek a könyvtári vezetés határozatait kívánják meg, amelyeknek elhárításáról a vezetőségi üléseken döntöttek és utána a főkönyvtárosnak kellett végrehajtania.

Az első hónapokban külön "cél bulletint" adtak ki, hogy a személyzetet folyamatosan tájékoztassák a folyamat állásáról és hogy aktív kapcsolat legyen minden szolgáltatás minden szintjén.

A személyzet megszervezése

Az integrált elektronikus technológia nagyobb méretű alkalmazása nemcsak műszaki változást jelent, hanem magának a munkának a természetét változtatja meg, új kapcsolatokat hoz létre a személyzet egésze és minden tagjának minden feladata között. Míg azelőtt egy-egy dolgozó egy funkcióhoz vagy eszközhöz (pl. írógéphez vagy kifró-

hoz) kapcsolódott, most a teljes rendszer kapcsolódik a teljes rendszerhez.

Az átállás néhány mozzanata:

- a rendszer komplex voltát a team nem minden tagja érzékeli azonos fokon,
- a team-fogalomnak tulajdonított különleges fontosság új és néha zavaró; az egyének funkciói átalakulnak és az emberek más egységekhez kerülnek,
- az adatbázis létrehozásának gondolata, az, hogy minden könyvtári funkció ráépül, merőben más, mint kartonkatalógusok létrehozása. Nagyon sokféle szempontot kell figyelembe venni. Törődni kell az adatbázis összetételével és gyarapodásával, organikus növekedésével, az adatok bevitelével, az indexelés mélységével,
- a közös rendszerben minden egyén munkája átlátszóvá, nyilvánvalóvá válik a felhasználó számára, ennek következtében megfigyelésre, vizsgálódásra, néha bírálásra alkalmas; ez olykor stresszhelyzetet idéz elő, csak az együttes együttműködő magatartásával hárítható el,
- változások következnek be a vezetői csoportban is, a sablonok és a hivatali adminisztráció nagymértékben redukálódik. A felelősség a szakszemélyizetre hárul, ahol megnőhet a személyes befolyás. A vezetők szerepe kevésbé az ellenőrzésben, inkább a koordinálásban, a prioritások meghatározásában merül ki és pedig nemcsak saját részlegükre, hanem a részlegek közötti funkciókra vonatkozóan is.

Az adatbázis növekedésével járó problémákat állandó gyakorlással és munkamegbeszélésekkel számolják fel.

A WHOLIS mai helyzete és jövőbeni fejlesztése

Az installáció után 6 hónappal a rendszer még csak részlegesen működött, mert a különleges igények megoldása késett. A könyvtár használói mindazonáltal gyorsan hozzáférnek az új beszerzésekről adott információkhoz, akár könyvekről, akár periodikákról legyen szó. Az új beszerzésekhez sokkal könnyebben hozzá lehetett férni. A felhasználók nemcsak a hagyományos katalógusokban szokásos adatokhoz

férnek hozzá, hanem olyanokhoz is, mint pl. egyes konferenciák helye és dátuma, az EVSZ dokumentumok számjelzete és címe (minden nyelven). Az adatok jövőbeni változásaira is gondolva a könyvtár bibliográfiai leírási szabványt hozott létre, beépítve a nemzetközi szabvány elemeit, amelyeket a WHOLIS is alkalmaz.

A könyvtárnak két kiadványát: az EVSZ technikai dokumentumainak listáját (a WHODOC), amely kéthavonta jelenik meg és az EVSZ kiadványok ötéves bibliográfiáját egybe kívánják olvasztani. Az eredmény egy kéthavonta megjelenő információs bulletin lesz (az új WHODOC), amelyet teljes terjedelemben a regionális irodák könyvtáraiba helyeznek. A WHOLIS lehetőséget fog adni a regionális irodák könyvtárosainak, hogy elektronikus technikával jussanak a bibliográfiai rekordokhoz és így végezzenek irodalomkutatótást.

Következtetések

Az alkalmazási projekt egy megindított folyamatnak tekintendő. A WHO/HLT jelenleg a teljes számítógépesítés első fázisában van, személyzete folyamatosan tanulja, hogyan álljon át a hagyományos, kézi módszerekről és hogy azokat úgy fejlessze, hogy a tevékenységek gyorsabbá és hatékonyabbá váljanak. Első eredményként könyvelhető el a könnyebb ellenőrzés, az EVSZ nyomtatott kiadványaihoz való hozzáférés és az új szolgáltatások.

Könyvtári tudnivalók oktatása orvostanhallgatóknak

(Library Instruction for Medical Students.

Bulletin for Medical Library Association, 1986, 74,2.

216-230. GRAVES. Karen J. és SELIG, Suzan A. közleményének
bő referátuma.)

Az orvostudományi felsőoktatási intézetek amerikai szövetsége (az American Society of Medical Colleges) két újabb tanulmánya azzal foglalkozik, hogy meghatározza, mi a könyvtárak szerepe a medikus-képzésben. A könyvtárak szerepe az, hogy hozzájáruljanak egy életre szóló önnevelési program nyújtásához. A hallgatóknak arra van szükségük, hogy elsajátítsák az információkkal való bánás módját és kezelni tudják az információ eszközeit és az adatbázisokat. A két közlemény azt is javasolja, hogy a könyvtárosok ezt a programot dolgozzák ki más egészségügyi oktatókkal és a karral közösen.

Az utóbbi időben kevés közlemény foglalkozott azzal, hogyan oktassák a könyvtárosok a medikusokat. A Tennesseei orvostudományi egyetem (The University of Tennessee Center for the Health Sciences, a továbbiakban: UTCHS) könyvtára az orvosi kar tanácsai alapján olyan programot hozott létre, amely megtanítja az orvostanhallgatót az orvosi-biológiai információ strukturájára és megtanítja azokra az alapvető információkeresési fogásokra, amelyekre egész szakmai élete során szüksége lesz. Ezt a könyvtárismereti programot már 1978-ban beillesztették a College of Medicine tantervébe. Ennek a programnak a kifejlesztéséről, bevezetéséről és értékeléséről lesz most szó.

A program kifejlesztése

A Tennesseei egyetem orvosi fakultásának az volt az igénye, hogy a medikusok az addigiaknál jobban meg tudják találni és szakszerűbben fel tudják használni azokat az információkat, amelyek birtokában gyógykezelési döntéseiket hozzák. A kar munkatársai úgy gondolták, hogy a könyvtári ismereteket, készségeket a tanterv többi klinikai ismeretanyagával együtt kell oktatni.

Az orvosi kar közreműködésével a könyvtár igényvizsgálatot végzett arról, hogy mit kellene oktatniuk. Az eredmény az volt, hogy az instrukciók nagyobb része foglalkozzon az Index Medicusszal, a Medlars adatbázissal, bázisművekkel és magfolyóiratokkal, valamint a könyvtár szolgáltatásaival.

Együttal tanulmányozták a többi könyvtár oktatási programjait. Kiderült, hogy a legtöbb program egy ülésben zajlott le, vagy legfeljebb egy szemeszternyi tanulmányi idő alatt. Azt a határozatot hozták végül, hogy a Tennesseei egyetemen az orvosi tanintézetek említett más programjaival ellentétben folyamatos oktatást fognak bevezetni, ahol minden az előző időszakban elsajátított ismeretre fog épülni és ezeket az instrukciókat úgy fogják időzíteni, hogy a 4 éves tanulási idő alatt éppen akkor follyanak, amikor a medikusoknak ezekre a célzott információkra a legnagyobb szükségük van.

Miután az igényvizsgálat befejeződött, az oktatás feladatait a következőkben határozták meg: 1/ Tegye képessé a medikusokat arra, hogy hatékonyan és eredményesen tudják az információkat tanulmányaik során felhasználni; 2/ Tanítsák meg a hallgatókat az információk struktúrájára.

1978 nyarán az egyetemi tanterv-bizottsághoz egy könyvtárismereti programjavaslatot nyújtottak be. Eszerint

1. A könyvtárismeret legyen az orvosi ismeretek integráns része. Az oktatást könyvtárosok végezzék.
2. Egy olyan tanfolyam, amely hagyományos előadásokat tartalmaz, nem igazán hatásos módja ezen ismeretek elsajátításának.
3. A könyvtári ismeretek oktatásának egymásra épülőnek kell lennie és éppen abban az időben kell történnie, amikor a hallgatóknak tanulmányaik során ezekre éppen szükségük van.
4. Az oktatást egyénenként vagy kis csoportokban kell folytatni.
5. A könyvtári tudnivalókat be kell építeni az orvosi studiumokba és a tanulmányi osztálynak kell az időzítést számon tartania. A 4 éves orvosi tanulmányi idő alatt csak akkor lehet a studiumot elsajátítani igazán eredményesen, ha a könyvtári program elsajátítása is eredménnyel jár.

A javaslatban szerepelt még a könyvtári ismeretek leírása évfolyamonként valamint az oktatási módszer ismertetése.

Az egyetem tanulmányi bizottsága a könyvtári javaslatot tanulmányozta és egyhangúlag elfogadta. 1978. utolsó negyedében az oktatást az első évfolyamosokkal megkezdték és a 4 évfolyamra felosztva folyamatosan tartották.

Az oktatás bevezetése

A. orvosoknak két különböző könyvtári instrukcióra van itt szükségük: 1/ Tudjanak tájékozódni az egyetem könyvtárában meglévő eszközök és szolgáltatások között, 2/ Formálisabb előadások instrukciók az orvosi-biológiai információ szervezéséről és hatékony felhasználásáról.

Az első évesek képzése

Eligazítás az év utolsó negyedének első hetében kezdődik, amikor a könyvtáros-oktató az új évfolyamnak áttekintést ad a teljes programról. A hallgatók ekkor tudják meg, hogy a program elsajátítása az egyetem elvégzésének egyik feltétele.

A könyvtár-megismerési programot a negyedév végéig el kell sajátítaniuk. Ez a program 3 részből áll: 1/ El kell olvasniuk a könyvtári kalauzt (Guide to the UTCHS Library), 2/ Magnetofonkalauzzal be kell járniuk a könyvtár felszereléseit, 3/ Végre kell hajtaniuk a számítógépes (PLATO)-feladatot, amelynek címe: Bevezetés a Tennesseei egyetemi könyvtár működésébe. A hallgatók ezt a tájékoztató programot, tetszés szerinti időben végzik a negyedév folyamán. Eredményeiket egy automatikus teljesítménymérő rögzíti és ezt a teszt elvégzése előtt és utána is megteszi. Ez a tájékoztató program készíti elő a hallgatókat egy, a könyvtári munka készségeinek elsajátítására oktató programra s ezután következik az előadás.

A másodévesek képzése

A másodéveseket legelőször felkérjük arra, hogy írjanak dolgozatot, amelybe be kell építeniük a patofiziológiai információs tudnivalókat. Ahhoz, hogy ezt meg tudják írni, több instrukcióra van szükségük az orvosi-biológiai információs forrásokról. A feladat ezeknek a megismerése rá is kényszeríti őket. A hallgatóknak nemcsak arra van szükségük, hogy az orvosi-biológiai irodalom szerkezetét megismerjék, hanem arra is, hogy megtudják, hogyan vannak megírva.

A program következő pontját a hallgatók legfeljebb 15 fős csoportjainak tartják. Itt bemutatják az orvosi-biológiai irodalmat és megismertetik a hallgatókat azzal a kutatási stratégiával, amelyet dolgozatuk megírásához el kell sajátítaniuk.

Részletesen bemutatják az Index Medicust, velük együtt keresik meg a MeSH megfelelő tárgyszavait, majd annak alapján a megfelelő cikkek címeit. Végül a hallgatók megtudják, milyen legyen tanulmányuk formátuma és stílusa. Kapnak még rövid emlékeztetőt az előző tájékoztató programra, dokumentumismeretre, könyvtári szolgáltatásokra, amelyek a dolgozat megírása során segítségükre lehetnek. Minden ülés (óra) végén időt hagynak arra, hogy kérdéseket tehessenek fel. A könyvtárosok a másodév teljes folyamán konzultálhatók a készülő dolgozathoz szükséges tudnivalókról. Ez a kiscsoportos illetve individualizált oktatási mód eltér az egyetemeken általános nagycsoportos oktatási formától. A diákok igen jól fogadták.

A harmadévesek képzése

A hallgatók az első két év során az orvosi alaptudományokkal ismerkednek meg; a harmadik és a negyedik év a klinikai tárgyaké, a hangsúly az alaptudományokról a klinikai tudományok felé tolódik. A hallgatók kezdenek a betegek problémáival foglalkozni és ezzel, hogy az egyes betegségek gyógyítása az egészségügyi szervezet mely helyén történik.

A betegekkel való foglalkozáshoz is információra van szükségük és az ehhez szükséges információkereső fogásokat is megtanulják a Stollerman könyvtárban, amely az UTCHS könyvtárnak klinikai részle-

ge. Itt kapják a hallgatók a könyvtári instrukciókat a 3. és a 4. évben. A harmadévesek kis csoportokban jönnek a könyvtárba, mégpedig a tanult tantárgyak sorrendjében, azaz jönnek a sebészeti, gyermekgyógyászati, pszichiátriai, szülészeti-nőgyógyászati ismeretek elsajátítására. Ezeket a könyvtárosi instrukciókat a klinikai tanulmányok első két hónapjában minden orvos megkapja.

Az instrukció a klinikai könyvtár állományának és szolgáltatásainak megismertetésével kezdődik, majd sorra jön a kutatás az Index Medicusban, ahol most már a hallgató az általa megvizsgált beteg állapotára vonatkozó információkat keres. Ezután bemutatják a Medline adatbázist, a benne történő irodalomkutatás módját, majd a hallgatók egyénenként saját témájukhoz irodalmat kutatnak. Ezután tartalmilag bemutatják nekik a klinikai folyóiratokat. Ezzel azt is megtanulják, hogyan tartsák napra készen azokat az ismereteket, amelyekre tanulmányaik során szükségük lesz.

A klinikai tevékenységre magára vonatkozó ismereteket az egyetemi oktatószemélyzet nyújtja. A könyvtárosok által adott instrukciók szerint az oktatók egyéni feladatokat adnak. Az irodalom ismeretének a fontosságát a tanszékek is hangsúlyozzák a reggeli gyakorlatokon és a klinikai megbeszéléseken. A hallgatóknak az év folyamán gyermekgyógyászati dolgozatot kell írniuk, amihez megintcsak szakirodalmi adatok után kell nézniük. A klinikai tárgyak elsajátítása során Medline kutatásokat kell folytatniuk.

A negyedévesek képzése

Különböző cikkmásolatok beszerzését a hallgatóktól az oktatószemélyzet megköveteli. Ez arra készíti a könyvtárosokat, hogy a hallgatókat megtanítsák a másolatok egyéni elkészítésére, saját dokumentáció kialakításának technikájára. A negyedévesek két megbeszélésen sajátítják el a hagyományos és a számítógépes dokumentáció ismereteit. A tantervhez alkalmazkodva mutatnak be nekik kész irodalomkutatási bibliográfiákat, amelyeket különböző adatbázisokból nyertek, majd bemutatják a keresés folyamatát. Az oktatószemélyzet egyes tagjai elhozzák saját számítógép révén nyert dokumentumaikat. Így a

hallgatók több információs rendszerben való kutatást és végterméket is megismerhetnek és konzultálhatnak, kérdéseket tehetnek fel. Az outputokon levő bibliográfiai leírásokról a könyvtárossal további konzultációkat folytatnak, megtanulják, hogyan használhatók fel egyéni bibliográfia ill. dokumentáció kialakításához.

A klinikai könyvtáros részt vesz az orvosi kar reggeli felolvasásain és a témákhoz hetente irodalomkutatási bibliográfiákat készít az előadók és a hallgatók számára. Ez a fájl a klinikai könyvtár mikroszámítógépéről online elérhető. A kiírásokból demonstrálják a szerző, a cím és a tárgy szerinti keresések módját. Ezek után a hallgatók bizonyos ideig gyakorolhatják az irodalomkeresést. A hallgatók és a tanszék személyzetét ezek a lehetőségek arra inspirálják, hogy a reggeli felolvasásokon bemutatott adatbázisokat kiegészítsék a témához tartozó adatokkal, amelyekhez a mikroszámítógépen hozzáférhetnek.

Ilyen megbeszéléseket évente többször tartanak. A hallgatók folyamatosan instrukciókat kapnak az online fájlok felépítéséről és alkalmuk van arra, hogy online gyakorlatokat folytassanak.

Tervbe vették, hogy mindazon adatbázisokat be fogják mutatni, amelyek ma az egészségügyi szakemberek rendelkezésére állnak. A hallgatóknak mindezeket a klinikai mikroszámítógépen be kell gyakorolniuk. Megtanulják a retrospektív irodalomkutatás és a saját fájl előállítás módjait, hogy mindezzel tisztában legyenek, még mielőtt a továbbképzésükre sor kerülne.

Az értékelés

minden oktatási program szerves része. Csakis az értékelés révén ítéltethető meg, mennyire hatásos az oktatás és csakis ennek meggondolása után lehet a szükséges változtatásokat is végrehajtani. Készségfejlesztő programok értékelése nehéz dolog. Az UTCHS könyvtárismereti program hatásosságát többféle értékelési módszerrel határozták meg.

Az első év értékelése

A könyvtárismereti programot beépítették a PLATO programba, és pontozták a könyvtári program megismerése előtti és utáni ismereteket. A feladat elvégzése után jelentősen javult a hallgatóknak a szakirodalomban való eligazodási készsége. Három hónappal később megvizsgálták, mi maradt meg a hallgatókban a PLATO-program tudnivalóiból s ezt írásbeli feladattal kellett a hallgatóknak bemutatniuk. Az évfolyam kétharmada megőrizte az ismereteket és képes volt a tanultakat alkalmazni. A vizsgapontok alapján meg lehetett állapítani azt is, hogy a könyvtárismereti program önképző része eredményes volt.

A második év értékelése

A másodévesek megítélésében már több volt a szubjektív tényező. Amikor az oktatást bevezették s attól kezdve néhány évig a könyvtári tanszék előadói segítettek az orvosi fakultásnak abban, hogy a hallgatók dolgozatait szakmai-alaki szempontokból elbírálták, pl., hogy milyen a dolgozat stílusa, milyenek a hivatkozások s hogy mennyire pontosak az adatok. A dolgozatok elbírálása révén a könyvtárosok megtudták állapítani, vajon a hallgatók a kurrens irodalmat használták-e s vajon korrektek-e a citátumok. Ezeknek a megfigyeléseknek az alapján a másodévesek oktatásában bizonyos változtatásokat vezettek be.

Végeredményében az orvosi kar oktatói megállapították, hogy a tanulmányok színvónala általában emelkedett azóta, amióta a medikusok oktatásába a könyvtárismereti tárgyat beiktatták.

A harmadik és a negyedik év értékelése

A studium felében, a végzéshez közeledve a tanulóknak szigorú ellenőrzés mellett számot kellett adniuk arról, hogyan alkalmazzák eddig elsajátított ismereteiket elméletben és gyakorlatban egyaránt. Az ellenőrzés egyik módja az, ha megfigyeljük, hogyan találják meg és

hogyan használják fel az információkat. A klinikai könyvtáros a hallgatók információkeresési szokásait megfigyeli a jövőendő oktatási munkája számára így nyer hasznos információkat.

A teljes program értékelése

A könyvtárismereti oktatás célja az, hogy az orvostanhallgatóknak a betegekkel való foglalkozását, gyógyítási készségeit kedvezően befolyásolja. Scura és Davidoff kimutatta, hogyan hat a szakirodalom használata a betegellátásra. Megelégedéssel mondhatjuk, hogy a könyvtárismereti oktatás következtében az újonnan kiképzett orvosok, akik egyetemünkről kikerültek, tájékozottak az orvosi irodalom kezelésében és tudják, hogyan kell azokat az információkat megszerezniük, amelyekre sürgősen szükségük van. Ennek mérésére azonban objektív módszerünk nincs. Mostanában kezdtük el tanulmányozni ennek a rétegnek a hivatásbeli gyakorlatát és irodalomhasználatát. Napjainkban is folyik ezen a területen fontos kutatás.

A tanároknak olyan módszereket kell kidolgozni, amelyekkel tanítványaik intellektuális felkészültsége mérhető s amelyek segítségével megállapítható, vajon alkalmasak-e arra, hogy a következő fokozatba léphessenek. Nem tudják mérni, vajon mennyire tájékozódnak jól az orvosok a szakirodalomban, miután elhagyták az egyetemet, információszerzési készségüket legfeljebb akkor tudják megfigyelni, amikor továbbképzésre kerülnek.

A klinikai könyvtárban előre meghatározott időben: 1982 júniusában és 1983 márciusában két vizsgálatot folytattak. Mindkettőnek az volt a célja, hogy az elsőévesek könyvtárhasználati szokásait tanulmányozza. A könyvtáros minden, a könyvtárba belépő elsőévessel interjút készített. A belépőket, azon kívül, hogy megkérdezték, mi volt az oka annak, hogy eljöttek, arról is megkérdezték, vajon régebben részt vettek-e valahol könyvtárismereti oktatáson.

Az első vizsgálatban, amelyet 1982 júniusában végeztek, olyan hallgatók vettek részt, akik az első két egyetemi évükben pótlólag, külön részesültek könyvtárismereti oktatásban. A második vizsgálatban azok vettek részt, akiknél a könyvtárismeret már nem független, hanem a tantervbe beépített tárgy volt.

Arra a kérdésre, hogy milyen indítékból jöttek a könyvtárba, a leggyakoribb válaszok a következők voltak: szükségük volt információkra klinikai gyakorlatukhoz, szükségük volt információra egy megbeszéléshez vagy: azért jöttek a könyvtárba, hogy új információkról olvassanak. Az oktatók nagy része (az első csoport 76%-a és a második csoport 80%-a) a könyvtári oktatás révén került a könyvtárba.

Ámbár a vizsgálat eredményei némi biztatást adnak a könyvtárosnak, különösebb következtetéseket e kis vizsgálatból nem lehet levonni. Sok tényező befolyásolja a hallgatókat a betegek gyógyításával kapcsolatos döntéseikben, többek között maga a tanszék és a kollégák. Mindazonáltal úgy látszik, hogy a könyvtárismereti oktatás az egyetemi kényszer nélkül is fel tudja keltetni az irodalom iránti érdeklődést.

Következtetések

Az UTCHS orvostudományi egyetemen 1978 óta tantervbe iktatták a könyvtárismereti tárgyat, amelyet az orvosi fakultással együttműködésben a könyvtárosok alakítottak ki s ezt kötelezővé tették. A tantárgyat a bevezetéstől eltelt 7 év során többször módosították, főképpen azoknak az információknak az alapján, amelyek az oktatás során felgyűltek. Az oktatás alapprogramját érintetlenül hagyták. A program eredményessége abban rejlik, hogy a hallgatóban felkelti az igényt arra, hogy minden fontos információt megszerezzenek, s hogy a maguk számára egyéni dokumentációt szervezzenek. A hallgatók eleinte nem örülnek annak, hogy kötelező a könyvtárismereti órákon való részvétel. A tanulmányi idő végéig azonban felismerik ennek az oktatásnak az értékét és pozitív véleményt mondanak az oktatásról, sőt javaslatokat is tesznek az egyetemi oktatás e tárgyának fejlesztésére.

A tanszék teret ad arra, hogy a könyvtárosok a hallgatókat megtanítsák az információkeresésre és saját adatbázisok létrehozására. A könyvtárosoknak a jövőben is igyekezniük kell arra, hogy e nagy felelősséggel járó feladatnak eleget tudjanak tenni.

XX

K ö n y v i s m e r t e t é s

XX

Sickle-cell anemia and thalassemia : a primer for health care professionals (publ. by the Canadian Sickle Society. - Newfoundland: Canad. Sickle Cell Soc., 1987. - 223 p. ; 21 cm
ISBN 0 921037 00 7

A könyvet a Kanadai Sarlósejt Társaság adta ki 1987-ben. Rövid bevezetőben ismerteti a sarlósejtes anémia (SA) és talasszémia (T) patogenezise tisztázásának döntő fázisait, és a Társaság megalakulásának célját. Jelen könyvből származó bevétel a Társaság fenntartását szolgálja.

A könyv négy részből áll. Az első rész a klinikai fejezet. Ez röviden foglalkozik a hemoglobin szerkezetével, a polipeptid láncok kialakulásával, a Hb gyakoribb rendellenességeivel. A klinikai tünetek alapja, hogy a deformált vörösvértestek elzárják a kisebb ereket, és ezáltal helyi infarktusokhoz vezetnek. Másrészt, a vörösvértestek rövidéletűek, és ez a magyarázata a hemolitikus anémiának. A diagnózis, és főképpen az elkülönítő kórisme legfontosabb eszköze az elektroforézis. Gyakori a fertőzés, szövődmény, ill. kísérőbetegség (glaukóma, máj-vesebetegség, akut mellkasi tünetek stb.). Műtét csak abszolút javallat esetén végezhető, és az anesztézia folyamán különösen ügyelni kell a megfelelő oxigenizációra. Hosszabb alfejezet tárgyalja az öröklődés, genetikai tanácsadás, a hordozók és a betegek elkülönítése, terhességmegszakítás és fogamzásgátlás problémáját. Az első részt az akut és krónikus állapotok kezelése zárja.

A második a tudományos rész, melynek főbb témái a polipeptid láncok kialakulása a Hb-ben, aminosav változások kóros körülmények között, a DNA szerkezeti elemzése, a vörösvértestek ioncseréje, a Hb molekula oxidációja.

A harmadik, kisebb részben 10 ábrára foglalkozik a Hb molekuláris

és szerkezeti elváltozásaival, a SA,T és egyéb rokon anémiák öröklődésével és földrajzi megoszlásával.

A negyedik rész egy magyarázó szótár, amely betűrendben magyarázza a témával kapcsolatos fogalmakat.

A könyv jól áttekinthető, alapos, elméleti és gyakorlati ismereteket nyújt a hemolitikus anémiák iránt érdeklődőknek s mindezt könnyen érthető nyelven teszi. A szűkebb értelemben vett specialistákon kívül bármely orvos haszonnal forgathatja.

XX

K ö z l e m é n y e k ^{x k x x x} H í r l e k

XX

Az Egészségügyi Továbbképző Intézet új igazgatója ez év októberében megkereste az OIK Módszertani osztályát azzal a kéréssel, hogy patronálja az intézet az egészségügyi szakiskolák, -szakközépiskolák könyvtárait is. Ezek a könyvtárak szervezetiileg ugyan az iskolai hálózathoz tartoznak, de az orvos-biológiai tárgyak oktatása során különleges, szakkönyvtári ismereteket igénylő feladatot is kell tudniuk teljesíteni, így a segítségkérés indokoltnak látszik. Ezért a Módszertani Osztály felvette a kapcsolatot az OPKM Módszertani osztályával, a közös megállapodásuk eredményeként 1987. november 24-én az OPKM továbbképzésén az OIK munkatársa, Almásyné Kovács Éva előadást tartott.

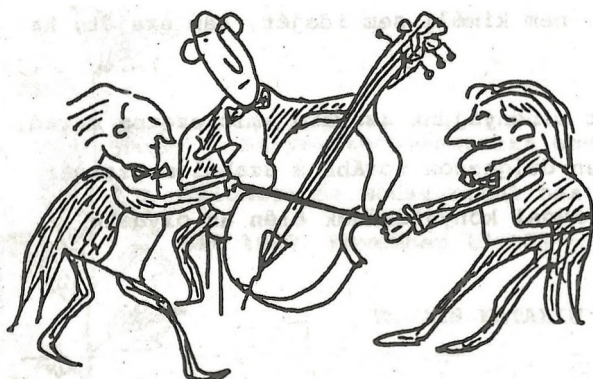
Ezen a továbbképzésen a megyei szaktanácsadók ill. hálózati alközpontvezetők vettek részt. Az előadásra olyan megfontolással került sor, hogy ezek a munkatársak várhatóan hírvivői lesznek az OIK azon szolgáltatásainak, amelyek az egészségügyi szakiskolák könyvtárai számára hasznosak lehetnek.

A szolgáltatások közül az előadó kiemelte az egészségügyi szakkérdéseknek szánt tömörítvényeket ill. referátumokat a "Tájékoztató a Külföldi Orvosi Könyvekről" c. kiadványt ill. a hálózati főlőpéldányjegyzékeket, az utóbbi kettő az ö. szakiskolák, -szakközépiskolák könyvtárainak állománygyarapítási, -építési munkájához jelent segítséget. Ismertette az OIK képzési- továbbképzési tevékenységét hangsúlyozva a tanfolyam sajátosságait, a tanfolyam azon törekvését, hogy az orvosi terminológiai ill. orvosi tájékoztató eszközök hangsúlyozott szerepet kapjanak a képzés-továbbképzés során. Az előadó figyelemfelkeltő jelleggel szólt az un. tájékozódásokról, amelyek a jövőben élő kapcsolat-teremtési lehetőséget jelenthetnek a két hálózat számára.

Az OIK felajánlotta, hogy a jövőben a tömörítvényjegyzékeket ill. főlőpéldányjegyzékeket az egészségügyi szakiskolák, -szakközép-

iskolák könyvtárai rendszeresen megkapják, s hogy szívesen fogad az OIK egészségügyi szakiskolai, -szakközépiskolai könyvtárosokat is képzésein ill. továbbképzésein.

A két hálózat közötti együttműködésre irányuló törekvéseket mind a résztvevő szaktanácsadók ill. hálózati alközpontvezetők, mind az OPKM részéről örömmel fogadták.

EGYÜTTMŰKÖDÉS

xxx

Új könyvtárvezető van következő intézményeinkben:

Deákné Máthé Zsuzsa az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézetben

Papp Istvánné az Országos Kardiológiai Intézetben

Szabó Judit a Heim Pál Gyermekkorház könyvtárában

Szilágyiné Méri Márta a tatai Városi Kórház orvosi könyvtárában.

J u b i l e u m

Közszeretethen álló kollégánk, NOVÁK Zoltánné e napokban tölti be könyvtárosi működésének 25 évét, s hálózatunkban is majdnem két évtizede dolgozik.

Ügyszeretete, lelkesedése mindnyájunk számára példa lehet. Kati nem ismer akadályokat, nem kíméli sem idejét, sem erejét, ha jó célról van szó.

A nyíregyházi tájértekezlet mindnyájunk számára emlékezetes marad.

Kivánjuk, hogy jó erőben dolgozzon tovább a Szabolcs-Szatmár megyei Jósa András Kórház orvosi könyvtárának élén az olvasók érdekében!

1988. február hó

a hálózat valamennyi orvosi
könyvtárosa nevében

az OIK

Hálózati és módszertani
osztályának munkatársai

Tisztelt hálózati kollégák!

**Szives tudósotokra hozom, hogy az OIK
Hálózati és módszertani osztályának a vezeté-
sét 1987. november 15-től**

KOVÁCS KATALIN

**vette át. Kati a hálózati és módszertani munka
jó ismerője, Nektek is régi ismerősötök.**

Fogadjátok új funkciójában is szeretettel!

Benda Mária

I n m e m o r i a m

XX

MESTER GYÖRGYNÉ

1941-1986

A halál mindig megrendíti az embert, különösen akkor, ha olyan fiatal kollégát veszítünk el, mint Mester Bea.

Bea 1961-ben kezdett el dolgozni az egészségügyben; a SOTE Kóréletteni Intézetében tanszéki laboránsként dolgozott, mindemellett ellátta a könyvtári teendőket is.

Munka mellett végezte el az ELTE Bölcsész-karának orosz-könyvtár szakát; így a könyvtárosi szakmát 1969-től főfoglalkozású könyvtárosként művelte továbbra is a Kóréletteni Intézetben.

Orvos-könyvtárosi pályafutását / 1961-1986-ig/ csak hosszabb külföldi tartózkodásával ill. Gorkij-könyvtári munkásságával szakította meg. 1983-tól az Egészségügyi Szakdolgozók Továbbképző Intézetében, majd 1985-től az Országos Kardiológiai Intézetben dolgozott haláláig.

Beáról mindenki szeretettel beszélt. Csendes, nyugodt lénye mögött nagy szakmai tudás rejlett, kiemelkedő tudását és munkáját 1975-ben miniszteri dicsérettel ismerték el.

Korai halála mindannyiunkat megrázott. Szeretettel és tisztelettel emlékezünk kedves lényére.

Ára: 60.- Ft

